

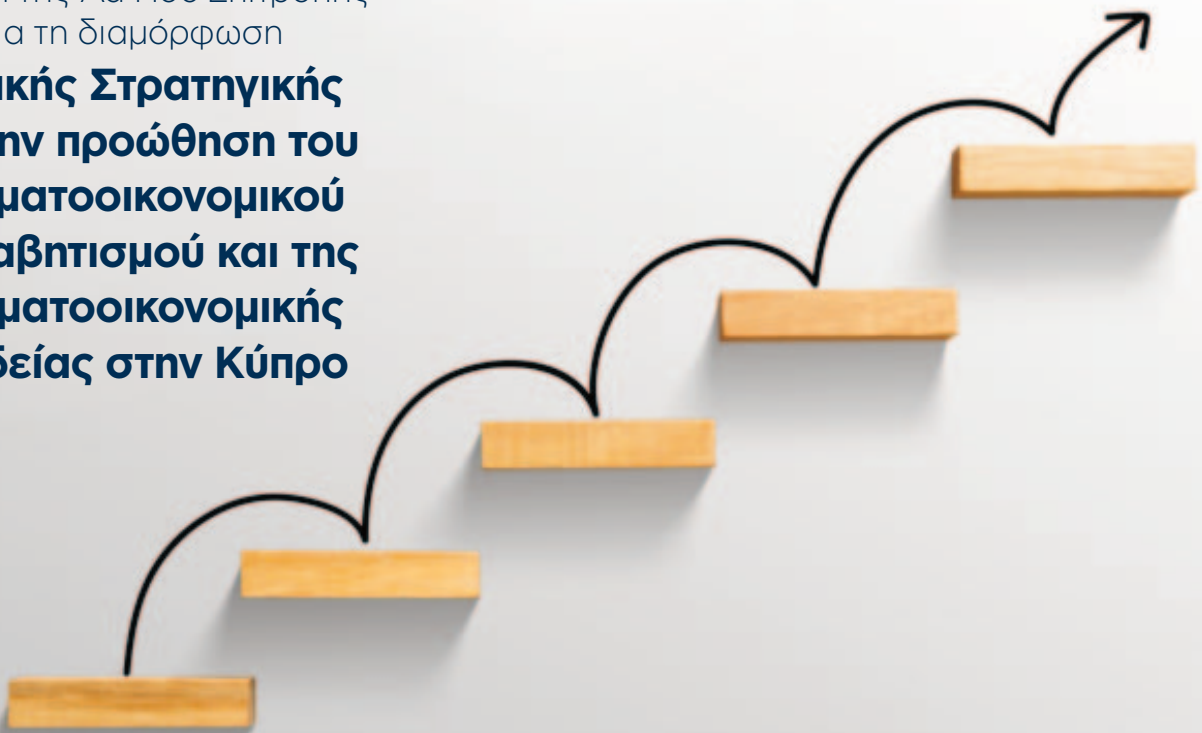
Γνώση που μετρά

ΑΔ ΗΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Χρηματοοικονομική Ευμερία

Έκθεση της Ad Hoc Επιτροπής
για τη διαμόρφωση

**Εθνικής Στρατηγικής
για την προώθηση του
Χρηματοοικονομικού
Αλφαριθμητισμού και της
Χρηματοοικονομικής
Παιδείας στην Κύπρο**

Έκδοση: Ιούνιος 2022

Επανεκδοση: Οκτώβριος 2022
(με ενσωμάτωση σχετικής απόφασης
του Υπουργικού Συμβουλίου)

ΕΚΔΟΣΗ ΑΠΟ:

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ
ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ

© ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ, 2022

Διεύθυνση	Λεωφ. Κέννεντυ 80 1076 Λευκωσία Κύπρος
Ταχ. Διεύθυνση	Ταχ. Κιβ. 25529 1395 Λευκωσία Κύπρος
Τηλέφωνο	+357 22714100
Διαδίκτυο	https://www.centralbank.cy/el/home
Σχεδιασμός	FBRH Consultants Ltd, www.fbrh.co.uk
Επιμέλεια	Τμήμα Οικονομικής Ανάλυσης και Ερευνών

*Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.
Επιτρέπεται η αναπαραγωγή για εκπαιδευτικούς και μη εμπορικούς σκοπούς
εφόσον αναφέρεται η πηγή.*

**Συντελεστές της Έκθεσης της ad-hoc Επιτροπής
για την προώθηση του Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού
και Χρηματοοικονομικής Παιδείας στην Κύπρο**

Μέλη της ad-hoc Επιτροπής

Δρ Γιώργος Κυριάκου – Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (Πρόεδρος)
Δρ Παναγιώτης Ανδρέου – Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου (ΤΕΠΑΚ) & Durham University Business School
Δρ Γιώργος Θεοχαρίδης – Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Κύπρου (μέχρι 28/9/2021)
Γιώργος Καρατζιάς – Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Κύπρου (από 29/9/2021)
Αυγή Χρυσοστόμου Λαπαθιώτη – Υπουργείο Οικονομικών
Δρ Ανδρέας Μιλιδώνης – Πανεπιστήμιο Κύπρου
Ζιαννέτ Χατζηιωσήφ – Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας (ΥΠΠΑΝ)

Γραμματεία της ad-hoc Επιτροπής (Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου)

Ιωάννα Ευαγγέλου
Δρ Θεοδόσης Καλλένος
Χάρης Χαραλάμπους

Υποστηρικτική Ομάδα στελεχών της Κεντρικής Τράπεζα της Κύπρου

Χριστιάνα Αργυρίδου-Δημητρίου (συντονίστρια)
Κρίστια Δωρίτου
Ιωάννα Ευαγγέλου
Δρ Θεοδόσης Καλλένος
Λένα Κλεάνθους
Μαρίνα Κωνσταντίνου
Μάριος Λουκά
Χάρης Χαραλάμπους

Συνεργάτες μελών της ad-hoc Επιτροπής

Μαρίνα Ανδρέου – ΥΠΠΑΝ
Δρ Σοφία Ανυφαντάκη – Τράπεζα της Ελλάδος & ΤΕΠΑΚ
Έλενα Καρκώτη – Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Κύπρου
Ιωάννα Κωνσταντινίδη – Υπουργείο Οικονομικών
Μαρί Λουρουτζιάτη – Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Κύπρου
Φωτεινή Παναγή – Πανεπιστήμιο Κύπρου

Συμβουλευτική Ομάδα Επιστημονικών Συνεργατών της ad-hoc Επιτροπής

Dr Adele Atkinson – University of Birmingham & Atkinson Financial Research and Policy
Dr Maria Demertzis – Bruegel Brussels
Dr Michalis Haliassos – Goethe University Frankfurt
Dr Alexander Michaelides – Imperial College London
Dr Dennis Philip – Durham University Business School

Περιεχόμενα

• Πρόλογος του Διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου	7
• Χαιρετισμός του Προέδρου της ad-hoc Επιτροπής για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας στην Κύπρο	9
• Περίληψη	11
• Η πρόταση της αρμόδιας ad-hoc Επιτροπής	15
1. Επιστημονικά Ευρήματα για την Κύπρο	16
2. Ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός και ο ρόλος της Πολιτείας	22
3. Πρόταση για υιοθέτηση της Εθνικής Στρατηγικής στην Κύπρο	23
3.1 Όραμα και Αποστολή	23
3.2 Στρατηγικοί στόχοι	25
3.3 Προτεινόμενες δράσεις και πρωτοβουλίες	26
3.4 Πορεία υλοποίησης δράσεων και πρωτοβουλιών	29
3.5 Διακυβέρνηση της Επιτροπής για την Εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής	30
3.6 Χρηματοδότηση	32
3.7 Αξιολόγηση της Εθνικής Στρατηγικής	32
4. Καταληκτικά Σχόλια	33
• ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I - Πρωτοβουλίες για την προώθηση του Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού στην Κύπρο	34
• ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II - Οργανωτική δομή της Κυπριακής Επιτροπής Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού και Παιδείας (ΚΕΧΑΠ)	36
• Απόφαση Υπουργικού Συμβουλίου ημερομηνίας 28 Ιουνίου 2022 η οποία δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας στις 30 Σεπτεμβρίου 2022	37
• Βιβλιογραφία	39

Στοχεύοντας σε μια κοινωνία όπου ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός θα αποτελεί προτεραιότητα, το όραμα της στρατηγικής είναι να βοηθήσει τους πολίτες στη λήψη ορθολογικών χρηματοοικονομικών αποφάσεων, που θα συνεισφέρουν στη μακροπρόθεσμη χρηματοοικονομική ευημερία τους.

Πρόλογος του Διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου

Η παρούσα Έκθεση περιλαμβάνει προτάσεις για την αντιμετώπιση μιας σύγχρονης πρόκλησης, του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού, πρόκλησης καθοριστικής για την οικονομική ευημερία και τις προοπτικές των πολιτών.

Για την Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (ΚΤΚ), η προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας στην Κύπρο αποτελεί έναν από τους στρατηγικούς της στόχους. Ήδη από το 2018, η ΚΤΚ διεξήγαγε δειγματοληπτική έρευνα για τη διακρίβωση του επιπέδου του χρηματοοικονομικού αναλφαριθμητισμού στο σύνολο του πληθυσμού στην Κύπρο, στη βάση πρότυπου ερωτηματολογίου του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαίωσαν την άμεση ανάγκη για βελτίωση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στην Κύπρο. Ήταν δε πολύ χρήσιμα στην προετοιμασία της παρούσας πρότασης Εθνικής Στρατηγικής για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας στην Κύπρο και θα αποτελέσουν, μαζί με μελλοντικά επικαιροποιημένα στοιχεία, ένα σημαντικό εργαλείο και οδηγό στην εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής.

Αναγνωρίζοντας την επιστημονικά τεκμηριωμένη σημασία του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού, η ΚΤΚ στήριξε τη σύσταση, λειτουργία και το έργο της ad-hoc Επιτροπής για τη θέσπιση Εθνικής Στρατηγικής για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας στην Κύπρο (Επιτροπή). Η συμβολή της ΚΤΚ προς το έργο της Επιτροπής ήταν ουσιαστική. Πέραν του συντονιστικού της ρόλου, περιλάμβανε στελέχωση Γραμματείας της Επιτροπής από προσωπικό της ΚΤΚ αλλά και κατανομή επιπλέον ανθρώπινων πόρων για συνεισφορά στις εργασίες της.

Η Επιτροπή συστάθηκε τον Δεκέμβριο του 2020 και αποτελείται από μέλη που προέρχονται από την ΚΤΚ, η οποία είχε τον συντονισμό του όλου εγχειρήματος, το Υπουργείο Οικονομικών, το Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας (ΥΠΠΑΝ), την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Κύπρου και δύο εμπειρογνώμονες ακαδημαϊκούς, από το Πανεπιστήμιο Κύπρου και το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου. Η Επιτροπή συνεργάστηκε επίσης με επιστήμονες από τον διεθνή χώρο με εμπειρογνώμοσύνη στο αντικείμενο, οι οποίοι συνέδραμαν σημαντικά στο έργο της.

Η παρούσα Έκθεση είναι αποτέλεσμα επίπονης συλλογικής προσπάθειας και αποτελεσματικής συνεργασίας μεταξύ των μελών της Επιτροπής και των εμπλεκόμενων στελεχών της ΚΤΚ. Το περιεχόμενο της Έκθεσης έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς έχει τεκμηριωθεί από πολυάριθμες μελέτες ότι η ενίσχυση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοπιστωτικής παιδείας συνδέεται άμεσα με τη χρηματοοικονομική ευημερία των πολιτών. Αυτό ισχύει τόσο σε ατομικό επίπεδο, αλλά και ευρύτερα στο κοινωνικό σύνολο, με έκδηλο θετικό αντίκτυπο στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα μιας χώρας. Ειδικότερα στην παρούσα χρονική συγκυρία, στον απόηχο των χρηματοοικονομικών κρίσεων που προηγήθηκαν τα τελευταία χρόνια, αλλά και των επιπτώσεων της πανδημίας, ο ρόλος του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στην ευημερία των πολιτών σε όλο τον κόσμο και στην προστασία τους από τις χρηματοοικονομικές προκλήσεις και κινδύνους που ελλοχεύουν, καθίσταται ακόμα πιο κρίσιμος.

Για τον λόγο αυτό, σε πολλές χώρες και ιδιαίτερα στις πλείστες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), έχουν υιοθετηθεί εθνικές στρατηγικές για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας. Η Κύ-

προς παραμένει μια από τις πολύ λίγες χώρες της ΕΕ από την οποία απουσίαζε μέχρι τώρα μια εθνική στρατηγική για την αντιμετώπιση του προβλήματος του χρηματοοικονομικού αναλφαβητισμού και αυτό ακριβώς το πρόβλημα θεραπεύει η παρούσα Έκθεση.

Σημειώνεται ότι η Κυπριακή Δημοκρατία έχει ήδη θέσει κατά το 2021 την εθνική στρατηγική για τον χρηματοοικονομικό αλφαβητισμό ως μια από τις δράσεις στο Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Επομένως, είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι τόσο η ΚΤΚ όσο και το κράτος στο σύνολό του συμμερίζονται τους ίδιους προβληματισμούς για το μέλλον του χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας στη χώρα μας.

Όπως επιβεβαιώνει η διεθνής πρακτική, η εθνική στρατηγική κάθε χώρας για τον χρηματοοικονομικό αλφαβητισμό πρέπει συνεχώς να ανανεώνεται, να αξιολογείται, να αναβαθμίζεται και να επικαιροποιείται με βάση τις εμπειρίες από την εφαρμογή της, τις εξελίξεις και τον βαθμό αποτελεσματικότητας που θα κρίνεται ότι έχει. Αυτονόητα το ίδιο θα πρέπει να συμβεί και στη χώρα μας.

Ελπίζουμε ότι όλοι οι εμπλεκόμενοι θεσμοί και φορείς στην Κύπρο, καθώς και η Πολιτεία συνολικά, θα αγκαλιάσουν και θα στηρίξουν την εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής για την προώθηση του

χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας και ότι η στήριξη αυτή θα αποτελέσει μια έμπρακτη δράση κοινωνικής πολιτικής που θα οδηγήσει στη σημαντική βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών και ιδιαίτερα των ευάλωτων οικονομικά ομάδων.

Εκφράζω τις θερμές μου ευχαριστίες προς όλους όσοι συνείσφεραν στην ολοκλήρωση του αξιόλογου αυτού έργου. Όλα τα μέλη της Επιτροπής, η ομάδα των στελεχών της ΚΤΚ που είχαν ενεργό ρόλο στη στήριξη της Επιτροπής και την προετοιμασία και εκπόνηση της παρούσας Έκθεσης και οι επιστημονικοί συνεργάτες της Επιτροπής, εργάστηκαν φιλότιμα και με επαγγελματισμό, έχοντας μοναδικό αγνό κίνητρο την ολοκλήρωση αυτής της Έκθεσης που αποτελεί ορόσημο για τη χώρα μας. Η ποιότητα της συνεισφοράς τους αντικατοπτρίζεται στο αξιόλογο και επιστημονικά τεκμηριωμένο αποτέλεσμα.

Η υιοθέτηση της Εθνικής Στρατηγικής για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαβητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας θα είναι ένα καθοριστικό βήμα για τη βελτίωση της χρηματοοικονομικής ευημερίας και του βιοτικού επιπέδου όλων των πολιτών της Κύπρου. Και είναι καθήκον όλων μας, ο φιλόδοξος αυτός στόχος να επιτευχθεί. Το οφείλουμε τόσο στις τωρινές όσο και στις επόμενες γενιές.

Κωνσταντίνος Ηροδότου
Διοικητής Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου

Χαιρετισμός του Προέδρου της ad-hoc Επιτροπής για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας στην Κύπρο

Είναι με ιδιαίτερη ικανοποίηση που χαιρετίζω την ολοκλήρωση της Έκθεσης της ad-hoc Επιτροπής για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας στην Κύπρο. Η Έκθεση αυτή αποτελεί το επιστέγασμα συλλογικής προσπάθειας, εντατικής εργασίας και συνεργασίας μεταξύ τεχνοκρατών της ΚΤΚ και των μελών της ad-hoc Επιτροπής, με τη συμβολή επίσης εμπειρογνομόνων συνεργατών. Καθορίζει την απαρχή μιας νέας πρωτοβουλίας με στόχο τη βελτίωση του επιπέδου του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στη χώρα μας, μέσω μιας συνολικής και στρατηγικής προσέγγισης.

Η πρόταση της ad-hoc Επιτροπής για Εθνική Στρατηγική για τον χρηματοοικονομικό αλφαριθμητισμό και τη χρηματοοικονομική παιδεία στην Κύπρο βασίζεται σε ένα καθολικό σχεδιασμό που στοχεύει στην βελτίωση του επιπέδου του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στη χώρα μας και συνακόλουθα στην ενίσχυση της χρηματοοικονομικής ευημερίας των πολιτών. Η παρούσα Έκθεση βασίστηκε σε επιστημονικά ευρήματα από την Κύπρο, στη συμβολή και προτάσεις ειδικών εμπειρογνομόνων στον τομέα του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού, τόσο στην Κύπρο όσο και στο εξωτερικό, στις κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ/INFE¹ και σε βέλτιστες διεθνείς πρακτικές. Η Έκθεση λαμβάνει υπόψη το υφιστάμενο επίπεδο χρηματοοικονομικής παιδείας στην Κύπρο, όπως έχει αντιπροσωπευτικά επιμετρηθεί από τη δειγματοληπτική έρευνα της ΚΤΚ το 2018, καθώς και άλλες αξιολογικές μελέτες και πρωτοβουλίες οι οποίες αναπτύχθηκαν και υλοποιήθηκαν στο παρελθόν από ενδιαφερόμενους φορείς.

Εκ μέρους της ad-hoc Επιτροπής αλλά και προσωπικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον Διοικητή της ΚΤΚ, κύριο Κωνσταντίνο Ηροδότου για

τη συνεχή και ουσιαστική στήριξή του κατά τη διάρκεια της προσπάθειας διεκπεραίωσης του έργου της Επιτροπής. Η διάχυτη αίσθηση στα μέλη της ad-hoc Επιτροπής και των συνεργατών τους ότι μια ανώτατη πολιτειακή αρχή ήταν συμπαραστάτης και συμπορευόμενος με το έργο της, αποτέλεσε σημαντικό κίνητρο στην όλη προσπάθεια.

Ευχαριστώ τα μέλη της ad-hoc Επιτροπής, τον Δρ Παναγιώτη Ανδρέου από το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου (ΤΕΠΑΚ), τους Δρ Γιώργο Θεοχαρίδη και Γιώργο Καρατζιά από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Κύπρου, την κυρία Αυγή Χρυσοστόμου Λαπαθιώτη από το Υπουργείο Οικονομικών, τον Δρ Ανδρέα Μιλιδώνη από το Πανεπιστήμιο Κύπρου και την κυρία Ζιαννέτ Χατζηιωσήφ από το Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας (ΥΠΠΑΝ). Η συνεργασία μας υπήρξε άψογη. Επίσης ευχαριστώ την ομάδα της ΚΤΚ που στήριξε με ζήλο και επαγγελματισμό το έργο της ad-hoc Επιτροπής, και απαρτίζεται από τους πιο κάτω: Χριστιάνα Αργυρίδου-Δημητρίου, Κρίστια Δωρίτου, Ιωάννα Ευαγγέλου, Δρ Θεοδόση Καλλένο, Λένα Κλεάνθους, Μαρίνα Κωνσταντίνου, Μάριο Λουκά και Χάρη Χαράλαμπος, όπως επίσης και για την εξαιρετική συνεργασία μας, ευχαριστώ τους συνεργάτες των υπόλοιπων μελών της Επιτροπής Μαρίνα Ανδρέου (ΥΠΠΑΝ), Δρ Σοφία Ανυφαντάκη (Τράπεζα της Ελλάδος και ΤΕΠΑΚ), Έλενα Καρκώτη (Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς), Ιωάννα Κωνσταντινίδη (Υπουργείο Οικονομικών), Μαρί Λουρουτζιάτη (Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς) και Φωτεινή Παναγή (Πανεπιστήμιο Κύπρου).

Επίσης, εκ μέρους όλων των μελών της ad-hoc Επιτροπής ευχαριστώ θερμά τους εξωτερικούς επιστημονικούς μας συνεργάτες, Dr Adele Atkinson (Atkinson Financial Research and Policy και University of Birmingham, πρώην εμπειρογνώμο-

1. ΟΟΣΑ/INFE: Διεθνές Δίκτυο Χρηματοοικονομικής Εκπαίδευσης του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης.

νας του ΟΟΣΑ), Δρ Μαρία Δεμερτζή (Deputy Director at Bruegel, Brussels), τον Καθηγητή Μιχάλη Χαλιάσο (Goethe University, Frankfurt), τον Καθηγητή Αλέξανδρο Μιχαηλίδη (Imperial College, London) και τον Καθηγητή Dennis Philip (Durham University Business School), οι οποίοι συνέβαλαν ουσιαστικά στον εμπλουτισμό και τεκμηρίωση των εισηγήσεων της Έκθεσης. Οι συνεργάτες αυτοί, με την πολύτιμη πολυετή εμπειρία τους στον τομέα συνείσφεραν στο έργο της Επιτροπής με βάση βέλτιστες πρακτικές από την ακαδημαϊκή έρευνα και εμπειρίες άλλων χωρών.

Επίσης, επιθυμώ να ευχαριστήσω τη βουλευτρια κυρία Σάβια Ορφανίδου, η οποία εισηγήθηκε στις 25 Νοεμβρίου 2020 σε συνεδρία της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Παιδείας και Πολιτισμού τη σύσταση της ad-hoc Επιτροπής για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στην Κύπρο. Ακολούθησε, χωρίς χρονοτριβή, η σύσταση και λειτουργία της ad-hoc Επιτροπής και στήθηκαν οι μηχανισμοί στην ΚΤΚ για τον συντονισμό και τη στήριξη του έργου της.

Το έργο της ad-hoc Επιτροπής είναι πιστεύω εξαιρετικά αξιόλογο και χρήσιμο. Προτείνει μια επιστημονική, τεκμηριωμένη και ολοκληρωμένη Εθνική Στρατηγική για ένα θέμα που αφορά όλους τους πολίτες, ιδιαίτερα τις οικονομικά πιο ευάλωτες ομάδες. Η ποιότητα του παραχθέντος έργου ανα-

δεικνύεται και από το γεγονός ότι ήδη, και με υπόθεση την υιοθέτηση της Εθνικής Στρατηγικής από το Υπουργικό Συμβούλιο στην Κύπρο το δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, εξασφαλίστηκε χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή προς υλοποίηση συγκεκριμένων δράσεων της Εθνικής Στρατηγικής. Φορέας υλοποίησης αυτού του έργου θα είναι η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου.

Είμαι σίγουρος ότι η Πολιτεία και οι εμπλεκόμενοι θεσμοί θα αγκαλιάσουν αυτή την προσπάθεια και θα υποστηρίξουν την εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας στην Κύπρο. Η αποτελεσματική εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής αποτελεί, πιστεύω, τον καλύτερο τρόπο για ουσιαστική βελτίωση της χρηματοοικονομικής ευμερείας των πολιτών, ιδιαίτερα των οικονομικά ευάλωτων ομάδων.

Η επιτυχία της όλης προσπάθειας σημαίνει αυτόδηλα πολλά για τους πολίτες. Γι' αυτό και ανάλογης σημασίας είναι και η ευθύνη της Πολιτείας και των εμπλεκόμενων φορέων για συνεχή και συνεπή προσήλωση στους στόχους της Εθνικής Στρατηγικής. Η παρούσα έκθεση προσφέρεται ως μια αξιόλογη αφετηρία αλλά και ένα εφάλληριο που θα προσδώσει δυναμική στην όλη προσπάθεια.

Δρ. Γιώργος Κυριάκου
Ανώτερος Διευθυντής,
Διεύθυνση Οικονομικών, Στατιστικής
και Χρηματοοικονομικής Σταθερότητας
Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου
Πρόεδρος της ad-hoc Επιτροπής

Περίληψη

Η Έκθεση² παρουσιάζει την πρόταση της ad-hoc Επιτροπής για τη διαμόρφωση Εθνικής Στρατηγικής για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας στην Κύπρο (εφεξής «ad-hoc Επιτροπή»). Η ad-hoc Επιτροπή συστάθηκε τον Δεκέμβριο του 2020 και αποτελείται από μέλη που προέρχονται από την Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (ΚΤΚ), η οποία έχει τον συντονιστικό ρόλο, το Υπουργείο Οικονομικών, το Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας (ΥΠΠΑΝ), την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Κύπρου και δύο ακαδημαϊκά στελέχη εμπειρογνώμονες από το Πανεπιστήμιο Κύπρου και το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου. Το έργο της ad-hoc Επιτροπής υποστηριζόταν από Γραμματεία και προσωπικό από την ΚΤΚ που είχε ουσιαστικό ρόλο στη διεξαγωγή ερευνητικής εργασίας, ετοιμασία κειμένων και εισηγήσεων προς την Επιτροπή αλλά και στην ενγένει συνολική προσπάθεια για ολοκλήρωση του έργου. Τα μέλη της Επιτροπής υποστηρίζονταν επίσης από δικούς τους συνεργάτες. Τέλος, η ad-hoc Επιτροπή συνεργάστηκε με εξωτερικούς επιστήμονες με πολυετή πείρα και εξειδίκευση στο αντικείμενο.

Η πρόταση για τη διαμόρφωση Εθνικής Στρατηγικής, όπως αποτυπώνεται στην παρούσα Έκθεση, είναι στη βάση διεθνών βέλτιστων πρακτικών και έχει ως στόχο το όφελος των πολιτών και της κοινωνίας ευρύτερα. Η χρησιμότητά της υπογραμμίζεται από το γεγονός ότι η Κύπρος παραμένει μία από τις πολύ λίγες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης χωρίς Εθνική Στρατηγική για την αντιμετώπιση του χρηματοοικονομικού αναλφαριθμητισμού.

Η ενίσχυση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού αποτελεί παγκόσμια πρόκληση, ειδικότερα τα τελευταία χρόνια, και έχει άμεσα συνδεθεί από επιστημονικές έρευνες με τη χρηματοοικονομική ευημερία των πολιτών. Σύμφωνα με τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός ορίζεται ως

ο συνδυασμός των γνώσεων, των δεξιοτήτων, της συμπεριφοράς και της νοοτροπίας που απαιτούνται για τη λήψη ορθολογικών χρηματοοικονομικών αποφάσεων και, κατ' επέκταση, για την επίτευξη ατομικής χρηματοοικονομικής ευημερίας.

Στις σύγχρονες κοινωνίες, και ιδίως στον απόηχο της χρηματοπιστωτικής κρίσης και της τρέχουσας συγκυρίας της πανδημίας, καθώς και των διεθνών επιπτώσεων της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία, αναδεικνύεται ακόμα περισσότερο ο ρόλος του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού για την ευημερία των πολιτών και την ανθεκτικότητά τους σε περιόδους αυξημένης αβεβαιότητας. Επιπρόσθετα, η παγκοσμιοποίηση των αγορών και η ραγδαία ψηφιοποίηση του χρηματοπιστωτικού τομέα, έχουν ενισχύσει την ανάγκη για περαιτέρω, πιο αποδοτική και με πιο συντονισμένο τρόπο χρηματοοικονομική επιμόρφωση των πολιτών.

Δυστυχώς, όπως καταδεικνύεται από διάφορες διεθνείς επιστημονικές μελέτες, ακόμα και σε αναπτυγμένες χώρες, ένα μεγάλο ποσοστό πολιτών δεν κατανοεί επαρκώς βασικές χρηματοοικονομικές έννοιες, όπως είναι ο δανεισμός, οι επενδύσεις, η σημασία της αποταμίευσης, του οικογενειακού προϋπολογισμού και της διαχείρισης του ρίσκου. Η έλλειψη γνώσεων σε βασικές χρηματοοικονομικές έννοιες καθιστά τα άτομα πιο επιρρεπή στη λήψη λανθασμένων οικονομικών αποφάσεων με αρνητικές συνέπειες για την ατομική και οικογενειακή τους ευημερία.

Τα αποτελέσματα δειγματοληπτικής έρευνας της ΚΤΚ για τον χρηματοοικονομικό αλφαριθμητισμό

«η ενίσχυση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού αποτελεί παγκόσμια πρόκληση, ειδικότερα τα τελευταία χρόνια, και έχει άμεσα συνδεθεί από επιστημονικές έρευνες με τη χρηματοοικονομική ευημερία των πολιτών»

2. Το παρόν αποτελεί μία εκτεταμένη σύνοψη της Έκθεσης, στα ελληνικά. Η Έκθεση της ad-hoc Επιτροπής, στα αγγλικά, συμπεριλαμβανομένης της ανάλυσης των αποτελεσμάτων της έρευνας της ΚΤΚ και της σχετικής επιστημονικής βιβλιογραφίας, θα είναι διαθέσιμη σύντομα.

αναδεικνύουν τα σχετικά χαμηλά επίπεδα χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στον ευρύτερο πληθυσμό της Κύπρου. Η μέση βαθμολογία χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στην Κύπρο είναι κάτω από το επίπεδο που ορίζει ο ΟΟΣΑ ως επαρκές για να θεωρείται κάποιος χρηματοοικονομικά εγγράμματος. Τα αποτελέσματα της έρευνας της ΚΤΚ ανέδειξαν επίσης συγκεκριμένες ομάδες ατόμων που έχουν αυξημένη ανάγκη χρηματοοικονομικής επιμόρφωσης, όπως είναι οι νέοι, οι άνεργοι, οι πολίτες που προέρχονται από νοικοκυριά που ταξινομούνται στα χαμηλά εισοδηματικά στρώματα, οι πολίτες με χαμηλό επίπεδο σχολικής εκπαίδευσης, οι γυναίκες, καθώς και τα άτομα που δεν διδάχθηκαν οικονομικά στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Παρόλο που ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός αφορά πρωτίστως τους πολίτες σε ατομικό επίπεδο, η Πολιτεία οφείλει, επίσης, να παρέμβει με στόχο την ενίσχυση του επιπέδου χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και την προώθηση της χρηματοοικονομικής παιδείας για σημαντικούς και θεμελιώδεις λόγους. Πρώτον, ο χρηματοοικονομικός αναλφαριθμητισμός έχει εντονότερες συνέπειες για τις πιο οικονομικά ευάλωτες ομάδες. Ως εκ τούτου, η παρέμβαση της Πολιτείας κρίνεται αιτιολογημένη στο πλαίσιο της κοινωνικής πολιτικής για την προστασία των ευάλωτων ομάδων. Δεύτερον, ο χρηματοοικονομικός αναλφαριθμητισμός μπορεί να έχει αρνητικές επιδράσεις στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα αν για παράδειγμα οδηγήσει σε υπερδανεισμό μεγάλης μερίδας δανειοληπτών με αποτέλεσμα την αδυναμία αποπληρωμής των δανείων τους. Παράλληλα, δημιουργεί εμπόδια στην αποτελεσματική μετάδοση της νομισματικής πολιτικής, η οποία εξαρτάται σημαντικά από τον τρόπο που οι πολίτες εκλαμβάνουν τις νομισματικές αποφάσεις των κεντρικών τραπεζών. Τέλος, αυξάνει την ασυμμετρία στην πληροφόρηση για τις συναλλα-

γές, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε ανταγωνιστικές ανισορροπίες και στρεβλώσεις, με αποτέλεσμα κατώτερες από τις βέλτιστες αποδόσεις στην ελεύθερη, αγορά. Γενικότερα, η ενίσχυση των χρηματοοικονομικών γνώσεων λειτουργεί θετικά στην ανθεκτικότητα της οικονομίας, οδηγεί σε βελτίωση της οικονομικής σταθερότητας αλλά και της ευημερίας του συνόλου των πολιτών.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που συγκέντρωσε η ΚΤΚ, στα πλαίσια της διαμόρφωσης της Εθνικής Στρατηγικής (όπως παρουσιάζονται στο Παράρτημα Ι), έχουν πραγματοποιηθεί πολλές δράσεις για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στην Κύπρο από διάφορους ενδιαφερόμενους φορείς, συμπεριλαμβανομένων εθνικών εποπτικών αρχών, επαγγελματικών συνδέσμων, πανεπιστημίων και άλλων οργανώσεων. Αν και οι προσπάθειες αυτές ήταν αξιόλογες, γίνεται σαφής η ανάγκη για συντονισμό των μεμονωμένων δράσεων δεδομένου ότι σήμερα παρατηρείται τόσο αλληλοεπικάλυψη των δράσεων όσο και περιστασιακή επίδραση αυτών σε ένα μόνο μικρό μέρος του πληθυσμού. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, μια συντονισμένη και καλά σχεδιασμένη προσπάθεια στο πλαίσιο μίας Εθνικής Στρατηγικής, μπορεί να οδηγήσει σε πιο συστηματική, στοχευμένη και αποτελεσματική προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας.

Μετά από εκτενή ανάλυση και αξιολόγηση διάφορων πρωτοβουλιών για την ενίσχυση της χρηματοοικονομικής παιδείας ανά τον κόσμο, τις εισηγήσεις των επιστημονικών συνεργατών και ενδιαφερόμενων μερών στην Κύπρο, αλλά και των συμπερασμάτων σχετικών επιστημονικών μελετών, η ad-hoc Επιτροπή παρουσιάζει στην παρούσα Έκθεση το όραμα και την αποστολή της Εθνικής Στρατηγικής για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού, τους βασικούς

στρατηγικούς της στόχους, και προτεινόμενες δράσεις και πρωτοβουλίες. Περαιτέρω, η Έκθεση παρουσιάζει τη δομή της διακυβέρνησης του νέου οργάνου/Επιτροπής που θα αναλάβει την εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής, εφόσον η υφιστάμενη ad-hoc Επιτροπή έχει συμβουλευτικό χαρακτήρα και δεν έχει εκτελεστικές εξουσίες.

Το προτεινόμενο όραμα και η αποστολή του οργάνου που θα είναι υπεύθυνο για την υλοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής έχουν ως εξής:

Όραμα: «*Η ενδυνάμωση των πολιτών στην Κύπρο μέσω των γνώσεων και των δεξιοτήτων που απαιτούνται για την ενίσχυση της χρηματοοικονομικής τους ευημερίας*».

Αποστολή: «*Η προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας ανάμεσα στους πολίτες με στόχο να συμβάλουν στην αποτελεσματική διαχείριση των χρηματοοικονομικών τους πόρων και κατ'επέκταση στην ενίσχυση της χρηματοοικονομικής τους ευημερίας*».

Λαμβάνοντας υπόψη το πιο πάνω όραμα και αποστολή, την κυπριακή πραγματικότητα, το υφιστάμενο επίπεδο χρηματοοικονομικών γνώσεων των Κυπρίων, καθώς και τις στάσεις και συμπεριφορές τους σε σχέση με χρηματοοικονομικά θέματα, προτείνονται ως **στρατηγικοί στόχοι** της Εθνικής Στρατηγικής τα πιο κάτω:

- (1) η ευαισθητοποίηση των πολιτών σχετικά με τη σημασία του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας για τους ίδιους και τις οικογένειές τους,
- (2) η ενδυνάμωση των πολιτών, ξεκινώντας από τους νέους, με βασικές χρηματοοικονομικές δεξιότητες, με σκοπό να διαχειρίζονται αποτελεσματικά τα προσωπικά ή οικογενειακά τους

χρηματοοικονομικά ώστε να βελτιώσουν τη χρηματοοικονομική τους ευημερία

- (3) η ευαισθητοποίηση των πολιτών και ενίσχυση των δεξιοτήτων τους σχετικά με την ανάγκη επαρκούς προγραμματισμού σε θέματα ασφάλισης και συνταξιοδότησης, και
- (4) η αύξηση της γνώσης των πολιτών σχετικά με ψηφιακά χρηματοοικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες και τους ενδεχόμενους κινδύνους που ενέχει η χρήση τους.

Στη βάση του οράματος, της αποστολής και των στρατηγικών στόχων, η Έκθεση περιλαμβάνει ένα προτεινόμενο Σχέδιο Δράσης και μια προτεινόμενη δομή διακυβέρνησης για τη δημιουργία ενός οργάνου η οποία θα αναλάβει την εφαρμογή της Στρατηγικής.

Όσον αφορά τις προτεινόμενες δράσεις για την Εθνική Στρατηγική, αυτές αφορούν στην:

- (1) ευαισθητοποίηση του κοινού για τον χρηματοοικονομικό αλφαριθμητισμό μέσω στοχευμένης επικοινωνίας και διαφόρων εκδηλώσεων,
- (2) προώθηση χρηματοοικονομικής παιδείας στη δημόσια εκπαίδευση,
- (3) προώθηση της δια βίου μάθησης,
- (4) δημιουργία ιστοτόπου και εφαρμογής για έξυπνες συσκευές (τηλέφωνα, ταμπλέτες),
- (5) ενίσχυση των υφιστάμενων πρωτοβουλιών στην Κύπρο,
- (6) εκπαίδευση των εκπαιδευτών χρηματοοικονομικής παιδείας.

Όσον αφορά τη δομή διακυβέρνησης του οργάνου που θα αναλάβει την εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής, γίνεται εισήγηση όπως το όργανο αυτό ονομαστεί Κυπριακή Επιτροπή για τον Χρηματοοικονομικό Αλφαριθμητισμό και Παιδεία (ΚΕΧΑΠ). Η προτεινόμενη Επιτροπή θα απαρτίζεται

από το Διοικητικό Συμβούλιο, την Ομάδα Συντονισμού και Διαχείρισης, την Επιστημονική Συμβουλευτική Επιτροπή, τις Θεματικές Ομάδες Εργασίας και την Ομάδα των Ενδιαφερόμενων Μερών. Προτείνεται όπως στο Διοικητικό Συμβούλιο της ΚΕΧΑΠ λαμβάνουν μέρος οι επικεφαλής των ακόλουθων τουλάχιστον πολιτειακών θεσμών:

- (α) Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (Προεδρία του Διοικητικού Συμβουλίου)
- (β) Υπουργεία και πιο συγκεκριμένα, το Υπουργείο Οικονομικών και το Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας (ΥΠΠΑΝ), τουλάχιστον
- (γ) Εθνικές εποπτικές αρχές, δηλαδή η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Κύπρου και η Υπηρεσία Ελέγχου Ασφαλιστικών Εταιρειών.

Για μια μεταβατική περίοδο μερικών μηνών προτείνεται η παρούσα ad-hoc Επιτροπή να λειτουργεί

ως ομάδα συντονισμού και διαχείρισης μέχρι την ολοκλήρωση της θεσμικής δομής.

Η Εθνική Στρατηγική και οι δράσεις της θα πρέπει να αξιολογούνται και να αναθεωρούνται σε προκαθορισμένα χρονικά διαστήματα, λαμβάνοντας υπόψη την αποτελεσματικότητα ως προς την επίτευξη των στρατηγικών της στόχων αλλά και τις κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις στην Κύπρο.

Η επιτυχία της Εθνικής Στρατηγικής θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από την ευαισθητοποίηση του κοινού για τη σημασία της χρηματοοικονομικής επιμόρφωσης και τις θετικές της συνέπειες προς όλους. Εξίσου σημαντική και απαραίτητη είναι η στήριξη της Πολιτείας αλλά και όλων των ενδιαφερόμενων μερών ώστε οι διάφορες πρωτοβουλίες που περιλαμβάνονται στην παρούσα Έκθεση να εφαρμοστούν με επιτυχία. Η προσπάθεια θα πρέπει να είναι συνεχής και απρόσκοπτη, καθώς τα οφέλη αφορούν στο μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο μέλλον.

**Έκθεση για τη διαμόρφωση Εθνικής
Στρατηγικής για την προώθηση του
χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της
χρηματοοικονομικής παιδείας στην Κύπρο:
Η πρόταση της αρμόδιας ad-hoc Επιτροπής**

Εισαγωγή

Η ενίσχυση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού αποτελεί παγκόσμια πρόκληση, ειδικότερα τα τελευταία χρόνια, και έχει άμεσα συνδεθεί από επιστημονικές έρευνες με τη χρηματοοικονομική ευημερία των πολιτών. Σύμφωνα με τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός ορίζεται ως ο συνδυασμός των γνώσεων, των δεξιοτήτων, της συμπεριφοράς και της νοοτροπίας που απαιτούνται

«**ένα μεγάλο ποσοστό του παγκόσμιου πληθυσμού θεωρείται ότι είναι χρηματοοικονομικά αναλφάβητο**»

για τη λήψη ορθολογικών χρηματοοικονομικών αποφάσεων και, κατ'επέκταση, για την επίτευξη ατομικής οικονομικής ευημερίας.

Στις σύγχρονες κοινωνίες, και ιδίως στον απόηχο της χρηματοπιστωτικής κρίσης και της τρέχουσας συγκυρίας της πανδημίας αλλά και των γεωπολιτικών επιπτώσεων του πολέμου στην Ουκρανία αναδεικνύεται ακόμη περισσότερο ο ρόλος του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού για τη βελτίωση της χρηματοοικονομικής ευημερίας των πολιτών και τη μείωση της χρηματοοικονομικής ευθραυστότητάς τους σε περιόδους αυξημένης αβεβαιότητας. Επιπρόσθετα, η παγκοσμιοποίηση των αγορών και η ψηφιοποίηση στον χρηματοπιστωτικό τομέα που εξελίσσεται με ραγδαίους ρυθμούς, έχουν ενισχύσει την ανάγκη για περαιτέρω, πιο αποδοτική και πιο συντονισμένη χρηματοοικονομική επιμόρφωση των πολιτών.

Δυστυχώς, παρά τη σημασία του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού, όπως καταδεικνύεται

από τα ευρήματα διάφορων διεθνών επιστημονικών μελετών, ένα μεγάλο ποσοστό του παγκόσμιου πληθυσμού θεωρείται ότι είναι χρηματοοικονομικά αναλφάβητο³. Για παράδειγμα οι πολίτες φαίνεται να μην κατανοούν επαρκώς βασικές χρηματοοικονομικές έννοιες, όπως είναι ο δανεισμός, ο ανατοκισμός, η απόδοση και το ρίσκο. Οι αδυναμίες αυτές επιβεβαιώνονται και για την περίπτωση της Κύπρου, όπως επεξηγείται πιο κάτω.

1. Επιστημονικά Ευρήματα για την Κύπρο

Η παρούσα ενότητα παρουσιάζει συνοπτικά τα επιστημονικά ευρήματα της δειγματοληπτικής έρευνας που διεξήγαγε η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (ΚΤΚ) για τον Χρηματοοικονομικό Αλφαριθμητισμό στην Κύπρο («Έρευνα της ΚΤΚ») και ολοκληρώθηκε το 2018. Η διαμόρφωση της Εθνικής Στρατηγικής (αποστολή, στόχοι και δράσεις) στηρίχθηκε στα αποτελέσματα της έρευνας της ΚΤΚ η οποία αποτελεί μία αντιπροσωπευτική και περιεκτική έρευνα, τόσο σε επίπεδο κάλυψης του πληθυσμού όσο και σε επίπεδο εύρους των ερωτήσεων⁴.

Τα αποτελέσματα της έρευνας της ΚΤΚ, η οποία βασίστηκε στη Μεθοδολογία του ΟΟΣΑ, καταδεικνύουν το χαμηλό επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στην Κύπρο, τις έννοιες χρηματοοικονομικής γνώσης στις οποίες οι πολίτες φαίνεται να υστερούν περισσότερο, καθώς και τις ομάδες του πληθυσμού με τη μεγαλύτερη ανάγκη για χρηματοοικονομική εκπαίδευση. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν επίσης, τη σημαντική συσχέτιση μεταξύ χρηματοοικονομικής γνώσης⁵ και οικονομικής

3. Βλ. OECD (2020) και Klapper, Lusardi, and van Oudheusden (2015) μεταξύ άλλων.

4. Στην Κύπρο έχουν πραγματοποιηθεί και άλλες μελέτες για το επίπεδο του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού, (βλ. Andreou and Anyfantaki, 2021, Andreou and Philip, 2018, Έρευνα Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς Κύπρου, 2010 και η έρευνα Kallenos, Miliidonis, Nishiotis and Zenios, 2022) με σημαντικά αποτελέσματα, τα οποία αξιοποιήθηκαν για περαιτέρω τεκμηρίωση του προβλήματος στην Κύπρο και την ανάγκη διαμόρφωσης μιας Εθνικής Στρατηγικής.

5. Η ανάλυση τόσο εδώ, όσο και γενικότερα στην Έκθεση, επικεντρώνεται κυρίως στη μέτρηση της χρηματοοικονομικής γνώσης, κατ'αναλογία και με διεθνείς πρακτικές.

ευθραυστότητας, ενώ παράλληλα φανερώνουν τη μεγάλη σημασία που έχει η σχολική εκπαίδευση στην ενίσχυση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού για τους μαθητές και την κοινωνία γενικότερα⁶. Τα κυριότερα αποτελέσματα της έρευνας παρατίθενται πιο κάτω:

Πρώτον, τα αποτελέσματα της Έρευνας της ΚΤΚ καταδεικνύουν ότι τα σχετικά χαμηλά επίπεδα χρηματοοικονομικής γνώσης αφορούν τον ευρύτερο πληθυσμό της Κύπρου. Ο μέσος όρος βαθμολογίας του επιπέδου χρηματοοικονομικής γνώσης στην Κύπρο είναι 4,78 από τα 7 και είναι χαμηλότερος από τη βαθμολογία που έχει ορίσει ο ΟΟΣΑ ως κατώτατο επίπεδο για να θεωρείται κάποιος ως χρηματοοικονομικά εγγράμματος⁷. Αντίστοιχα αποτελέσματα από τη βιβλιογραφία, υποδεικνύουν ότι το ποσοστό των ατόμων που θεωρούνται χρηματοοικονομικά εγγράμματα στην Κύπρο είναι λίγο περισσότερο από το 1/3 του συνολικού πληθυσμού^{8,9}.

Δεύτερον, τα αποτελέσματα φανερώνουν ότι, παρά το γεγονός ότι οι πολίτες φαίνεται να γνωρίζουν κάποιες βασικές χρηματοοικονομικές έννοιες, όπως το απλό επιτόκιο και ο πληθωρισμός, δεν φαίνεται να κατανοούν επαρκώς πολύ σημαντικές έννοιες, όπως ο ανατοκισμός και η διαφοροποίηση του ρίσκου, των οποίων η έλλειψη ενδεχομένως να σχετίζεται με τις δραματικές επιπτώσεις των χρηματοοικονομικών κρίσεων που αντιμετώπισε η Κύπρος. Συγκεκριμένα, μόνο το 44,7% του δείγματος φαίνεται να κατανοεί την έννοια του ανατοκισμού, εύρημα που ενδεχομένως να μπορεί εν μέρει να επεξηγήσει την τρέχουσα

δυσχερή οικονομική κατάσταση των κυπριακών νοικοκυριών, το ιδιαίτερα μεγάλο ποσοστό μη εξυπηρετούμενων δανείων, καθώς και τα υψηλά επίπεδα ιδιωτικού χρέους. Η έλλειψη επαρκούς κατανόησης της έννοιας του ανατοκισμού συνάδει επίσης και με στοιχεία από το γραφείο του Χρηματοοικονομικού Επιτρόπου που υποδηλώνουν ότι ένας από τους λόγους που ορισμένοι δανειολήπτες κατέληξαν να μην εξυπηρετούν τα δάνειά τους ήταν η άγνοιά τους σχετικά με το γεγονός ότι ο ανατοκισμός μπορεί να αυξήσει δραματικά το χρέος με την πάροδο του χρόνου¹⁰. Αντίστοιχα, μόνο ένας στους δύο πολίτες (51,2%) φαίνεται να αντιλαμβάνεται τη σημασία της διαφοροποίησης ρίσκου, με πιθανό αρνητικό αντίκτυπο στη λήψη επενδυτικών αποφάσεων και με πιθανή συνέπεια την υπερβολική ανάληψη επενδυτικών κινδύνων. Παράλληλα, η συγκεκριμένη έλλειψη γνώσης θα μπορούσε, μεταξύ άλλων, να συνδεθεί με τη χρηματιστηριακή κρίση κατά την περίοδο 1999-2000 και την τραπεζική, οικονομική κρίση το 2013, όπου φάνηκε ότι ένα σημαντικό μέρος του πληθυσμού στην Κύπρο δεν διέθετε επαρκείς επενδυτικές γνώσεις και κατανόηση της σχέσης μεταξύ απόδοσης και επενδυτικού κινδύνου, με αποτέλεσμα την υπερβολική ανάληψη ρίσκου.

Είναι σαφές ότι τα πιο πάνω σε καμία περίπτωση δεν αποδεικνύουν ότι υπάρχει σχέση αιτίας-αιτιατού μεταξύ του χρηματοοικονομικού αναλφαριθμητισμού και των κρίσεων που έπληξαν τα νοικοκυριά στην Κύπρο. Οι κρίσεις αυτές ήταν πολυδιάστατες με πολλές αιτίες που μπορούν να αποδοθούν, κυρίως, στις διαρθρωτικές αδυνα-

6. Αναλυτικά τα αποτελέσματα θα καταγράφονται στην αγγλική έκδοση της Έκθεσης.

7. Σύμφωνα με τη μεθοδολογία του ΟΟΣΑ/INFE (International Network on Financial Education) ένα άτομο ταξινομείται ως χρηματοοικονομικά εγγράμματο εάν απαντήσει σωστά σε τουλάχιστον 5 από τις 7 ερωτήσεις χρηματοοικονομικών γνώσεων (βαθμολογία 5 στα 7 ή υψηλότερη).

8. Βλ. Andreou και Anyfantaki (2021) και Klapper, Lusardi and van Oudheusden (2015).

9. Παρόμοια αποτελέσματα παρατηρούνται σε πρόσφατη ανάλυση που διεξήχθη από την ΚΤΚ χρησιμοποιώντας αναθεωρημένα στοιχεία από τη δειγματοληπτική έρευνα με θέμα τη χρηματοοικονομική κατάσταση και τις καταναλωτικές συνήθειες των νοικοκυριών (Eurosystem Household Finance and Consumption Survey, 2021).

10. Άρθρο του Χρηματοοικονομικού Επιτρόπου, ημερομηνίας 2/11/2017 στην Εφημερίδα "Μάχη"
<https://www.maxh.com.cy/gammanuomegamuepsilonsigma/2732668>

μίες της κυπριακής οικονομίας, οι οποίες ωστόσο δεν αναλύονται στην παρούσα Έκθεση. Αυτό όμως που υποδηλούν τα επιστημονικά ευρήματα, είναι ότι τα ανεπαρκή επίπεδα χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού ενδεχομένως να επιδείνωσαν τον αντίκτυπο αυτών των γεγονότων στη χρηματοοικονομική ευημερία των πολιτών της Κύπρου, τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο.

Τρίτον, η Έρευνα της ΚΤΚ επιβεβαιώνει τη σχέση μεταξύ του επιπέδου χρηματοοικονομικών γνώσεων

«η ενίσχυση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού μπορεί να λειτουργήσει θετικά στη χρηματοοικονομική ανθεκτικότητα των ατόμων και νοικοκυριών, τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα»

των ατόμων και της οικονομικής ευθραυστότητάς τους¹¹. Τα άτομα που διαθέτουν υψηλότερο επίπεδο χρηματοοικονομικής γνώσης φαίνεται να έχουν μεγαλύτερη ικανότητα να ανταπεξέρχονται σε απρόσμενα

δυσμενή συμβάντα που επηρεάζουν την οικονομική τους ευημερία. Συγκεκριμένα, τα άτομα που δηλώνουν στην έρευνα ότι θα μπορούσαν να συνεχίσουν να καλύπτουν τα έξοδα διαβίωσής τους για τουλάχιστον 6 μήνες σε περίπτωση απώλειας του εισοδήματός τους (χωρίς να καταφύγουν σε δανεισμό), έχουν υψηλότερο επίπεδο χρηματοοικονομικής γνώσης σε σχέση με το υπόλοιπο δείγμα. Το πιο πάνω εύρημα υποδηλοί ότι η ενίσχυση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού μπορεί να λειτουργήσει θετικά στη χρηματοοικονομική ανθεκτικότητα των ατόμων και νοικοκυριών¹².

Τέταρτον, τα αποτελέσματα της Έρευνας της

ΚΤΚ αναδεικνύουν τις πληθυσμιακές ομάδες με το χαμηλότερο επίπεδο χρηματοοικονομικών γνώσεων¹³. Όπως αναμένεται, αυτές οι πληθυσμιακές ομάδες αποτελούν επίσης και τις ομάδες του πληθυσμού με το υψηλότερο επίπεδο χρηματοοικονομικής ευθραυστότητας. Πιο συγκεκριμένα, τα νεότερα άτομα (ηλικιακή ομάδα 18-29), τα οποία επίσης δηλώνουν ότι δεν λαμβάνουν μέρος στη λήψη των χρηματοοικονομικών αποφάσεων του νοικοκυριού τους, έχουν το χαμηλότερο ποσοστό ορθών απαντήσεων σε όλες σχεδόν τις ερωτήσεις χρηματοοικονομικών γνώσεων, σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες. Επιπλέον, τα νεότερα άτομα φαίνεται να αποτελούν την πιο χρηματοοικονομικά εύθραυστη ομάδα του πληθυσμού.

Τα αποτελέσματα φανερώουν επίσης ότι οι γυναίκες υστερούν σε θέματα χρηματοοικονομικής γνώσης και χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη χρηματοοικονομική ευθραυστότητα σε σχέση με τους άνδρες. Ωστόσο, με βάση τις απαντήσεις τους, οι γυναίκες φαίνεται ότι αναγνωρίζουν την έλλειψη χρηματοοικονομικών γνώσεών τους. Ως εκ τούτου, τα προγράμματα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης δύνανται να είναι πιο αποτελεσματικά για τις γυναίκες.

Επίσης, άτομα που έχουν ολοκληρώσει σχολική εκπαίδευση, μέχρι τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, υστερούν αρκετά σε σχέση με πολίτες που έχουν ολοκληρώσει τριτοβάθμια εκπαίδευση, σε όλες τις μετρήσεις που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση των χρηματοοικονομικών γνώσεων. Επιπρόσθετα, άτομα που προέρχονται από νοικοκυριά τα οποία ταξινομούνται στα χαμηλά εισοδηματικά

11. Για τους σκοπούς της Έρευνας της ΚΤΚ, ένα άτομο θεωρείται ως «χρηματοοικονομικά εύθραυστο» όταν, χωρίς να καταφύγει σε δανεισμό ή άλλη οικονομική στήριξη, αδυνατεί να καλύψει τις οικονομικές του ανάγκες για περισσότερο από 6 μήνες, μετά από μία απρόσμενη απώλεια της κύριας πηγής εισοδήματός του.

12. Τα αποτελέσματα ευθυγραμμίζονται με τα ευρήματα της πρόσφατης μελέτης Andreou, Anyfantaki and Atkinson (2022), η οποία διαπιστώνει μια ισχυρή και στατιστικά σημαντική αρνητική σχέση μεταξύ χρηματοοικονομικής γνώσης και οικονομικής ευθραυστότητας των νοικοκυριών.

13. Τα ευρήματα υποστηρίζονται επίσης από τη συμπληρωματική ανάλυση των Andreou and Philip (2018) που έγινε για τους σκοπούς αυτής της Έκθεσης.

στρώματα χαρακτηρίζονται από σχετικά χαμηλά επίπεδα χρηματοοικονομικών γνώσεων σε σύγκριση με εκείνα που προέρχονται από νοικοκυριά με υψηλότερο εισόδημα. Παρομοίως, άτομα που δεν εργάζονται έχουν λιγότερες χρηματοοικονομικές γνώσεις και είναι πιο εύθραυστοι χρηματοοικονομικά σε σύγκριση με άτομα που εργάζονται.

Τέλος, ένα από τα πιο σημαντικά ευρήματα της Έρευνας της ΚΤΚ σχετίζεται με την επίδραση της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης κατά τη διάρκεια των σχολικών χρόνων στη χρηματοοικονομική γνώση. Τα αποτελέσματα υποδηλούν μια ισχυρή συσχέτιση μεταξύ της εκπαιδευτικής κατεύθυνσης (κλάδου/επιλεγόμενων μαθημάτων) στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και του επιπέδου χρηματοοικονομικών γνώσεων. Συγκεκριμένα, άτομα που έχουν ακολουθήσει κατεύθυνση σχετική με τα οικονομικά κατά τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση έχουν συνολικά υψηλότερο μέσο όρο βαθμολογίας χρηματοοικονομικών γνώσεων, σε σχέση με τους πολίτες που έχουν ακολουθήσει οποιαδήποτε άλλη κατεύθυνση (5,23 από τα 7 και 4,63 από τα 7, αντίστοιχα)¹⁴.

Η θετική σχέση μεταξύ των μαθημάτων οικονομικών κατά τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και της χρηματοοικονομικής γνώσης επιβεβαιώνεται και από το ποσοστό ορθών απαντήσεων στις επίμαρους ερωτήσεις χρηματοοικονομικής γνώσης. Το ποσοστό ορθών απαντήσεων ανά ερώτηση είναι μεγαλύτερο για τους πολίτες που έχουν εκπαιδευτικό υπόβαθρο σχετικό με τα οικονομικά σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό. Η διαφορά είναι ιδιαίτερα σημαντική στις ερωτήσεις σε θέματα χρηματοοικονομικής γνώσης, τα οποία περιλαμβάνονται στην ύλη ενός μαθήματος οικο-

νομικών, όπως ο πληθωρισμός και ο υπολογισμός του απλού επιτοκίου. Ωστόσο, το ποσοστό των ορθών απαντήσεων σχετικά με έννοιες που δεν καλύπτονται στη σχολική ύλη του μαθήματος των οικονομικών, όπως ο ανατοκισμός και η διαφοροποίηση του ρίσκου, είναι χαμηλό, τόσο για τους πολίτες που έχουν εκπαιδευτικό υπόβαθρο σχετικό με τα οικονομικά, όσο και για τον υπόλοιπο πληθυσμό.

Τα αποτελέσματα της Έρευνας της ΚΤΚ υπογραμμίζουν τον σημαντικό ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει το εκπαιδευτικό σύστημα της Κύπρου στην αποτελεσματική μετάδοση της χρηματοοικονομικής γνώσης. Υποδεικνύουν επίσης την ανάγκη για ενίσχυση της σχολικής ύλης, τόσο με ξεχωριστά μαθήματα χρηματοοικονομικής παιδείας, όσο και με διαθεματικές παρεμβάσεις σε συγκεκριμένα μαθήματα.

Η ένταξη της χρηματοοικονομικής παιδείας στο σχολικό πρόγραμμα αναμένεται να συνεισφέρει σε μεγάλο βαθμό στην αντιμετώπιση του προβλήματος της χαμηλής χρηματοοικονομικής γνώσης στους νέους. Παράλληλα, όπως φαίνεται από πρόσφατη μελέτη για την Κύπρο, η εισαγωγή της χρηματοοικονομικής παιδείας στη διδακτική ύλη μπορεί να οδηγήσει στην ενίσχυση του επιπέδου του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού τόσο για τους νέους που παρακολουθούν το μάθημα, όσο και για τους γονείς τους, μέσω της διάχυσης γνώσης από την αίθουσα διδασκαλίας στην οικογένεια¹⁵.

Τα πιο πάνω ευρήματα από την έρευνα της ΚΤΚ αλλά και από άλλες έρευνες που έγιναν στην Κύπρο για τον χρηματοοικονομικό αλφαριθμητισμό παρουσιάζονται συνοπτικά στα γραφήματα που ακολουθούν.

14. Τα ευρήματα υποστηρίζονται επίσης από τη συμπληρωματική ανάλυση των Andreou and Philip (2018) που έγινε για τους σκοπούς αυτής της Έκθεσης.

15. Στη μελέτη των Kallenos, Milidonis, Nishiotis and Zenios (2022), καταγράφεται διάχυση γνώσης από την αίθουσα διδασκαλίας μαθήματος χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης προς τους γονείς των φοιτητών και φοιτητριών, όταν υπάρχει στενή, προσωπική επαφή (π.χ. ζουν μαζί).

Κύρια αποτελέσματα ερευνών σε σχέση με τον χρηματοοικονομικό αλφαριθμητισμό στην Κύπρο

Το επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στην Κύπρο είναι χαμηλό

Ο μέσος όρος βαθμολογίας του επιπέδου χρηματοοικονομικής γνώσης στην Κύπρο είναι χαμηλότερος από τη βαθμολογία που έχει ορίσει ο ΟΟΣΑ ως κατώτατο επίπεδο για να θεωρείται κάποιος ως χρηματοοικονομικά εγγράμματος.* Επίσης σύμφωνα με μελέτες για τη μέτρηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στην Κύπρο μόνο το 1/3 των πολιτών στην Κύπρο μπορεί να θεωρηθεί ως χρηματοοικονομικά εγγράμματος.

Τα άτομα στην Κύπρο δυσκολεύονται να κατανοήσουν τη σημασία της διαφοροποίησης κινδύνου

Παρά τις προηγούμενες εμπειρίες της Κύπρου (χρηματιστηριακή κρίση, 1999-2000 και τραπεζική και οικονομική κρίση του 2013), μόνο ένας στα δύο άτομα (51,2%) αντιλαμβάνεται τη σημασία της διαφοροποίησης των χρηματοοικονομικών κινδύνων.

Η πλειοψηφία των ατόμων δεν κατανοεί την έννοια του ανατοκισμού

Μόνο το 44,7% των ατόμων φαίνεται να κατανοεί την έννοια του ανατοκισμού. Αυτό θα μπορούσε να συσχετιστεί εν μέρει με τα υψηλά επίπεδα ιδιωτικού χρέους και μη εξυπηρετούμενων δανείων στην Κύπρο.

Η χαμηλή χρηματοοικονομική γνώση συνδέεται με υψηλή οικονομική ευθραυστότητα

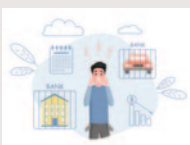
Οι ομάδες του πληθυσμού με χαμηλότερες βαθμολογίες χρηματοοικονομικών γνώσεων είναι επίσης οι ομάδες με τη μικρότερη πιθανότητα να μπορούν να αντεπεξέλθουν οικονομικά σε περίπτωση απρόσμενης απώλειας της κύριας πηγής του εισοδήματός τους.

Υπάρχει θετική σχέση μεταξύ σχολικών μαθημάτων που σχετίζονται με τα οικονομικά και τη χρηματοοικονομική γνώση

Τα άτομα με εκπαιδευτική κατεύθυνση σχετική με τα οικονομικά στο γυμνάσιο/λύκειο έχουν κατά μέσο όρο υψηλότερη βαθμολογία χρηματοοικονομικών γνώσεων, καθώς και χαμηλότερη οικονομική ευθραυστότητα σε σύγκριση με τον υπόλοιπο πληθυσμό.

Οι νέοι υστερούν σε χρηματοοικονομικές γνώσεις από τον υπόλοιπο πληθυσμό

Τα νεότερα άτομα (ηλικιακή ομάδα: 18-29) έχουν το χαμηλότερο ποσοστό ορθών απαντήσεων σε όλες σχεδόν τις ερωτήσεις χρηματοοικονομικών γνώσεων σε σχέση με τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες. Επιπλέον, τα νεότερα άτομα φαίνεται να είναι η πιο ευάλωτη οικονομικά ομάδα.

* Σύμφωνα με τη μεθοδολογία του ΟΟΣΑ/INFE ένα άτομο ταξινομείται ως χρηματοοικονομικά εγγράμματος εάν απαντήσει σωστά σε τουλάχιστον 5 από τις 7 ερωτήσεις χρηματοοικονομικών γνώσεων σε σχετικό τυποποιημένο ερωτηματολόγιο.

Οι νέοι δεν συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων

Μόνο ένας στους πέντε νέους (ηλικία 18-29 ετών) συμμετέχει στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε σχέση με τη χρηματοοικονομική διαχείριση στο νοικοκυριό τους.

Υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ των δύο φύλων

Μόνο το 47,9% των γυναικών ήταν σε θέση να απαντήσει σε τουλάχιστον 5 από τις 7 ερωτήσεις χρηματοοικονομικών γνώσεων, σε σχέση με το 72,5% των ανδρών*. Ωστόσο, οι γυναίκες φαίνεται να αναγνωρίζουν αυτή την αδυναμία με αποτέλεσμα τα προγράμματα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης ενδεχομένως να είναι πιο αποτελεσματικά γι' αυτές.

Ο συσχετισμός επιπέδου εκπαίδευσης και χρηματοοικονομικής γνώσης είναι υψηλός

Οι πολίτες με επίπεδο εκπαίδευσης μέχρι δευτεροβάθμια εκπαίδευση υστερούν αρκετά σε σχέση με άτομα με τριτοβάθμια εκπαίδευση σε όλες τις μετρήσεις που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση των χρηματοοικονομικών γνώσεων.

Ο συσχετισμός εισοδήματος νοικοκυριού και χρηματοοικονομικής γνώσης είναι υψηλός

Άτομα που προέρχονται από νοικοκυριά που ταξινομούνται στα χαμηλά εισοδηματικά στρώματα χαρακτηρίζονται από σχετικά χαμηλά επίπεδα χρηματοοικονομικών γνώσεων σε σύγκριση με άτομα τα οποία προέρχονται από νοικοκυριά με υψηλό εισόδημα. Τα επίπεδα χρηματοοικονομικής γνώσης πιθανό να επηρεάζουν την εισοδηματική ανισότητα στην Κύπρο.

Χρηματοοικονομική γνώση και καθεστώς απασχόλησης

Τα άτομα που βρίσκονται εκτός του εργατικού δυναμικού έχουν λιγότερες χρηματοοικονομικές γνώσεις και είναι πιο ευάλωτα οικονομικά σε σύγκριση με άτομα που εργάζονται.

Μεταφορά/διάχυση χρηματοοικονομικής γνώσης

Τα αποτελέσματα φανερώνουν ότι άτομα τα οποία εκπαιδεύονται σε θέματα χρηματοοικονομικής παιδείας, μεταδίδουν αυτή τη γνώση σε άτομα του οικείου τους περιβάλλοντος.

* Σύμφωνα με τη μεθοδολογία του ΟΟΣΑ/INFE ένα άτομο ταξινομείται ως χρηματοοικονομικά εγγράμματο εάν απαντήσει σωστά σε τουλάχιστον 5 από τις 7 ερωτήσεις χρηματοοικονομικών γνώσεων σε σχετικό τυποποιημένο ερωτηματολόγιο.

2. Ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός και ο ρόλος της Πολιτείας

Παρόλο που ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός αφορά πρωτίστως τους πολίτες σε ατομικό επίπεδο, η Πολιτεία τείνει να παρεμβαίνει τα τελευταία χρόνια σε πολλές χώρες μέσω διαμόρφωσης εθνικών στρατηγικών για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας. Άποψη της ad-hoc Επιτροπής για τη διαμόρφωση Εθνικής Στρατηγικής για την προώθηση

“η αύξηση του υπερδανεισμού ή/και των μη εξυπηρετούμενων πιστωτικών χορηγήσεων ενδεχομένως να συνδέεται με άγνοια για την επίδραση του ανατοκισμού στο αρχικό ποσό δανεισμού”

του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας στην Κύπρο (εφεξής “ad-hoc επιτροπή”) είναι ότι η Πολιτεία οφείλει να παρεμβαίνει για σημαντικούς και θεμελιώδεις λόγους. Πρώ-

τον, όπως συνάγεται από τη διεθνή βιβλιογραφία, η έλλειψη χρηματοοικονομικής παιδείας πλήττει περισσότερο τις ευάλωτες ομάδες. Ως εκ τούτου, η παρέμβαση της Πολιτείας κρίνεται αιτιολογημένη στα πλαίσια μιας κοινωνικής πολιτικής που στοχεύει στην προστασία των ευάλωτων ομάδων. Δεύτερον, ο χρηματοοικονομικός αναλφαριθμητισμός μπορεί να έχει αρνητικές επιδράσεις στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα της χώρας. Ενδεικτικό αυτής της σύνδεσης είναι η αύξηση του υπερδανεισμού ή/και των μη εξυπηρετούμενων χορηγήσεων που ενδεχομένως να συνδέεται με άγνοια για την επίδραση του ανατοκισμού στο αρχικό ποσό δανεισμού¹⁶. Τρίτον, η έλλειψη χρηματοοικονομικών γνώσεων φαίνεται να εμποδίζει την αποτελεσματική μετάδοση της νο-

μισματικής πολιτικής, όπως αναφέρεται και στην πρόσφατη Αναθεώρηση της Στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για τη νομισματική πολιτική¹⁷. Αυτό είναι προφανώς ένα σημαντικό θέμα για τις κεντρικές τράπεζες, καθώς οι προσδοκίες των καταναλωτών και των επιχειρήσεων σχετικά με τον πληθωρισμό είναι ζωτικής σημασίας για την αποτελεσματική διαμόρφωση και μετάδοση της νομισματικής πολιτικής. Όσο πιο χρηματοοικονομικά εγγράμματοι είναι οι καταναλωτές, τόσο πιο πιθανό είναι να διαμορφώνουν ρεαλιστικές και ορθολογικές προσδοκίες για τον πληθωρισμό¹⁸. Τέλος, ο χρηματοοικονομικός αναλφαριθμητισμός αυξάνει την ασυμμετρία της πληροφόρησης μεταξύ των αντισυμβαλλόμενων μερών στις συναλλαγές, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε ανεπιθύμητες καταστάσεις. Για παράδειγμα, εκμετάλλευση του αδύνατου μέρους και γενικότερα, ανταγωνιστικές ανισορροπίες και στρεβλώσεις στην αγορά.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, πέραν από την Πολιτεία, σημαντικό ρόλο στην προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού πρέπει να διαδραματίζουν και άλλοι εμπλεκόμενοι οργανωμένοι φορείς, δεδομένου ότι το έργο της προώθησης της χρηματοοικονομικής παιδείας είναι πολύπλοκο, πολυδιάστατο και απαιτεί συντονισμένες και συλλογικές προσπάθειες.

Αναγνωρίζοντας τη σημασία του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού για την κοινωνία, διάφοροι εμπλεκόμενοι φορείς, περιλαμβανομένων επαγγελματικών συνδέσμων, πανεπιστημίων, οργανώσεων και χρηματοοικονομικών ρυθμιστικών αρχών, ανέπτυξαν κατά καιρούς πρωτοβουλίες και υλοποίησαν διάφορες δράσεις για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στην Κύπρο¹⁹. Αν και οι προσπάθειες αυτές ήταν αξιόλογες, δεδομένου

16. Βλ. ευρήματα/αναλυτικά αποτελέσματα τόσο στην παρούσα έκθεση, όσο και στην εκτενή αγγλική.

17. Βλ. Assenmacher et al. (2021)

18. Βλ. Burke and Manz (2014)

19. Οι πρωτοβουλίες καταγράφονται συνοπτικά στο Παράρτημα I

ότι παρατηρείται αλληλοεπικάλυψη μεταξύ των δράσεων, με περιστασιακή επίδραση σε μικρή μόνο μερίδα του πληθυσμού, διαφαίνεται ότι η ανάγκη για το συντονισμό και την ενίσχυση των μεμονωμένων αυτών δράσεων είναι επιβεβλημένη.

Με βάση τα πιο πάνω η θέσπιση Εθνικής Στρατηγικής για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας αποτελεί μονόδρομο.

3. Πρόταση για υιοθέτηση της Εθνικής Στρατηγικής στην Κύπρο

Είναι γενικά παραδεκτό ότι μια συντονισμένη και καλά σχεδιασμένη προσπάθεια στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής, μπορεί να οδηγήσει σε πιο συστηματική και στοχευμένη προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας. Μάλιστα, σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (2021), μια Εθνική Στρατηγική θεωρείται ως ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για τη μακροπρόθεσμη βελτίωση του επιπέδου χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού, καθώς παρέχει στις χώρες μια πιο μεθοδική και στοχευμένη προσέγγιση στη βάση πραγματικών δεδομένων.

Αναμφίβολα, όπως συμπεραίνεται και από τα προαναφερθέντα επιστημονικά ευρήματα, η ανάγκη διαμόρφωσης και εφαρμογής Εθνικής Στρατηγικής για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας στην Κύπρο είναι αδήριτη.

Τα οφέλη που θα προκύψουν από μια τέτοια συλλογική, συντονισμένη και καθολική προσέγγιση του θέματος μέσω της υλοποίησης των προτάσεων της Εθνικής Στρατηγικής είναι μεγάλα. Η εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής θα δημιουργήσει ένα μονομυμηχανισμό συντονισμού μεταξύ των δημοσίων, ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών φορέων, ενισχύο-

ντας την πολύτιμη συμβολή προς αυτή την κατεύθυνση από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, αυξάνοντας το εύρος και την επιρροή τους. Επιπλέον, θα ενθαρρύνει τις συνέργειες και τη συλλογική εργασία προς τον σκοπό αυτό, θα εξαλείψει τις επιμέρους και αλληλεπικαλυπτόμενες δράσεις και θα εξασφαλίσει τη συγκέντρωση οικονομικών και ανθρώπινων πόρων, συμβάλλοντας έτσι στην επίτευξη του κοινού στόχου, που είναι η ενίσχυση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στην Κύπρο. Τέλος, μια συλλογική και συντονισμένη προσπάθεια θα αυξήσει σε πολύ ση-

μαντικό βαθμό τον αριθμό των πολιτών που θα επωφεληθούν, τόσο άμεσα όσο και έμμεσα, μέσω ενός «κοινωνικού πολλαπλασιαστή», αφού όπως φαίνεται και από διεθνείς μελέτες, αυτοί που εκπαιδεύονται, πληροφορούν και επηρεάζουν τη χρηματοοικονομική συμπεριφορά των γύρω τους²⁰.

Τα συμπεράσματα τόσο της διεθνούς βιβλιογραφίας, όσο και των εγχώριων ερευνών, αποτέλεσαν το έρεισμα και τη βάση για τη σχετική πρόταση που υποβάλλει η ad-hoc Επιτροπή. Η πρόταση αυτή που παρουσιάζεται αναλυτικά πιο κάτω, περιλαμβάνει το όραμα και την αποστολή της Εθνικής Στρατηγικής, τους στρατηγικούς της στόχους και εισηγήσεις για δράσεις και πρωτοβουλίες που θα εξυπηρετήσουν αυτούς τους στόχους, με απώτερο σκοπό τη βελτίωση της χρηματοοικονομικής ευημερίας των πολιτών.

3.1 Όραμα και Αποστολή

Η Εθνική Στρατηγική θα πρέπει να έχει ως φάρο και κατευθυντήρια δύναμη ένα ξεκάθαρο όραμα και μια συγκεκριμένη αποστολή. Γίνεται εισήγηση

«**μια Εθνική Στρατηγική θεωρείται ως ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για τη μακροπρόθεσμη βελτίωση του επιπέδου χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού**»

20. Βλ. Haliassos, Jansson and Karabulut (2020) μεταξύ άλλων.

Εθνική Στρατηγική για την Προώθηση του Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού και της Χρηματοοικονομικής Παιδείας στην Κύπρο

Ποιο είναι το Όραμα;

«Η ενδυνάμωση των πολιτών στην Κύπρο μέσω των γνώσεων και των δεξιοτήτων που απαιτούνται για την ενίσχυση της χρηματοοικονομικής τους ευημερίας».

Ποια είναι η Αποστολή;

«Η προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας ανάμεσα στους πολίτες με στόχο να συμβάλουν στην αποτελεσματική διαχείριση των χρηματοοικονομικών τους πόρων και κατ' επέκταση στην ενίσχυση της χρηματοοικονομικής τους ευημερίας».

Ποιοι είναι οι Στρατηγικοί Στόχοι;

Ευαισθητοποίηση των πολιτών σχετικά με τη σημασία του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας

Ενδυνάμωση ατόμων με βασικές χρηματοοικονομικές γνώσεις και δεξιότητες κάνοντας αρχή από τους νέους, ώστε να μπορούν να διαχειρίζονται τον ατομικό και οικογενειακό τους προϋπολογισμό.

Ευαισθητοποίηση των πολιτών σχετικά με την ανάγκη επαρκούς προγραμματισμού σε θέματα ασφάλισης και συνταξιοδότησης

Ευαισθητοποίηση και ενδυνάμωση της γνώσης σχετικά με τη χρήση ψηφιακών χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών, καθώς και των ενδεχόμενων κινδύνων που αυτή ενέχει

Με ποιους τρόπους;

την παιδεία

τη διά βίου μάθηση

την πρόσβαση
σε πληροφορίες

Για ποιους;

τον συνολικό
πληθυσμό

με έμφαση ►

στους νέους

και σε άλλες
ευάλωτες ομάδες

όπως το όραμα και η αποστολή της Εθνικής Στρατηγικής για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας στην Κύπρο καθοριστούν ως εξής:

Όραμα: «*Η ενδυνάμωση των πολιτών στην Κύπρο μέσω των γνώσεων και των δεξιοτήτων που απαιτούνται για την ενίσχυση της χρηματοοικονομικής τους ευημερίας.*»

Αποστολή: «*Η προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας ανάμεσα στους πολίτες με στόχο να συμβάλουν στην αποτελεσματική διαχείριση των χρηματοοικονομικών τους πόρων και κατ'επέκταση στην ενίσχυση της χρηματοοικονομικής τους ευημερίας.*»

Οι όποιες ενέργειες, πρωτοβουλίες και στοχοθεσίες της Εθνικής Στρατηγικής θα πρέπει να κατευθύνονται από το όραμα και την αποστολή της, όπως καταγράφονται πιο πάνω. Το όραμα καταδεικνύει τον προσανατολισμό και τη φιλοδοξία της Στρατηγικής, ενώ η αποστολή την κατεύθυνση των δράσεων που πρέπει να γίνουν για την επίτευξη του οράματος.

3.2 Στρατηγικοί στόχοι

Έχοντας ως θεμέλιο το όραμα και την αποστολή της Εθνικής Στρατηγικής, η ad-hoc Επιτροπή εισηγείται την υιοθέτηση συγκεκριμένων στρατηγικών στόχων. Οι στρατηγικοί αυτοί στόχοι διαμορφώθηκαν στη βάση εκτενούς ανάλυσης και αξιολόγησης διάφορων διεθνών πρωτοβουλιών, εισηγήσεων των επιστημονικών συνεργατών της, απόψεων από ενδιαφερόμενους φορείς στην Κύπρο, καθώς και συμπερασμάτων από σχετικές επιστημονικές μελέτες για τις ανάγκες στην Κύπρο. Πέραν των πιο πάνω, οι εισηγήσεις λαμβάνουν υπόψη και την κυπριακή πραγματικότητα, δηλαδή το υφιστάμενο επίπεδο χρηματοοικονομικών γνώ-

σεων των πολιτών στην Κύπρο, καθώς και τις στάσεις και συμπεριφορές τους σε σχέση με χρηματοοικονομικά θέματα. Πιο συγκεκριμένα, οι βασικοί στόχοι της Εθνικής Στρατηγικής αφορούν στην:

I. Ευαισθητοποίηση των πολιτών σχετικά με τη σημασία του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας

Μια απαραίτητη, αλλά όχι από μόνη της ικανή συνθήκη ή προϋπόθεση για την αποτελεσματική αντιμετώπιση ενός προβλήματος είναι η αναγνώριση του ίδιου του προβλήματος αλλά και των συνεπειών του. Συνεπώς, είναι σημαντικό οι πολίτες να ενημερωθούν και ευαισθητοποιηθούν για το θέμα. Ιδιαίτερα, είναι σημαντικό να πεισθούν για την αναγκαιότητα του υψηλού επιπέδου χρηματοοικονομικών τους γνώσεων και δεξιοτήτων και για τη θετική επίδραση των υπεύθυνων χρηματοοικονομικών συμπεριφορών και νοοτροπιών στη μελλοντική χρηματοοικονομική ατομική και οικογενειακή τους ευημερία.

II. Ενδυνάμωση των πολιτών, ξεκινώντας από τους νέους, με βασικές χρηματοοικονομικές δεξιότητες, με σκοπό να διαχειρίζονται αποτελεσματικά τα προσωπικά ή οικογενειακά τους χρηματοοικονομικά ώστε να βελτιώσουν τη χρηματοοικονομική τους ευημερία

Ο συνδυασμός επαρκών χρηματοοικονομικών γνώσεων και δεξιοτήτων, ορθολογιστικών συμπεριφορών και νοοτροπιών παρέχει τη δυνατότητα στους πολίτες, μεταξύ άλλων, να ιεραρχούν τις ανάγκες τους και τις επιθυμίες τους, αντιλαμβάνομενοι τη στενότητα των οικονομικών τους πόρων και την πιθανότητα να αντιμετωπίσουν απρόσμενα έξοδα. Τους βοηθά επίσης να λαμβάνουν χρηματοοικονομικές αποφάσεις για την αγορά αγαθών και υπη-

ρεσιών, την αποταμίευση, τον δανεισμό, την επένδυση, καθώς και την ασφάλιση της περιουσίας και της ζωή τους, έχοντας επαρκή ενημέρωση και αντιλαμβανόμενοι ότι υπάρχουν κίνδυνοι που πρέπει να αποφεύγουν ή να μετριάζουν. Τέλος, ο συνδυασμός αυτός υποβοηθά τους πολίτες να καταρτίζουν τον ατομικό και οικογενειακό τους προϋπολογισμό και να σχεδιάζουν και να προγραμματίζουν το οικονομικό τους μέλλον.

III. Ευαισθητοποίηση των πολιτών σχετικά με την ανάγκη επαρκούς προγραμματισμού σε θέματα ασφάλισης και συνταξιοδότησης

Ο σωστός και έγκαιρος προγραμματισμός σε θέματα ασφάλισης και συνταξιοδότησης μπορεί να επηρεάσει σημαντικά τη χρηματοοικονομική ευημερία των πολιτών σε περιπτώσεις αναπάντεχων συμβάντων. Παράλληλα, ο σωστός και έγκαιρος προγραμματισμός συνταξιοδότησης και η κατανόηση των διάφορων διαθέσιμων επιλογών για τον σκοπό αυτό, μπορεί να εξασφαλίσει για ένα άτομο επαρκή επίπεδα συνταξιοδοτικού εισοδήματος, μειώνοντας ή απαλείφοντας την οικονομική εξάρτηση από άλλους.

IV. Ευαισθητοποίηση και ενδυνάμωση της γνώσης σχετικά με τη χρήση ψηφιακών χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών, καθώς και των ενδεχόμενων κινδύνων που αυτή ενέχει

Οι συνεχείς τεχνολογικές εξελίξεις, η ραγδαία μετεξέλιξη του χρηματοπιστωτικού τοπίου στην ψηφιακή εποχή και ειδικά η αυτοματοποίηση πολλών συναλλαγών και υπηρεσιών, ενισχύει τη σημασία του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού, ιδιαίτερα όσον αφορά βασικές χρηματοοικονομικές και τραπεζικές λειτουργίες. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητη

η εξοικείωση και επιμόρφωση των πολιτών στις νέες τεχνολογίες ώστε να κατανοούν επαρκώς και να αξιοποιούν τα οφέλη από την πρόσβασή τους σε ηλεκτρονική τραπεζική και γενικότερα τη χρηματοοικονομική τεχνολογία.

Πέραν των ωφελημάτων, τα σύγχρονα τεχνολογικά προηγμένα και αυτοματοποιημένα χρηματοοικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες, επιφέρουν και νέους, διαφορετικού τύπου, κινδύνους, τους οποίους επιβάλλεται οι πολίτες να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και να αποφεύγουν.

3.3 Προτεινόμενες δράσεις και πρωτοβουλίες

Για την επίτευξη των πιο πάνω βασικών στρατηγικών στόχων, θα πρέπει να αναληφθούν συγκεκριμένες δράσεις και πρωτοβουλίες. Η Έκθεση παρουσιάζει έναν κατάλογο από προτεινόμενες πρωτοβουλίες και τη σχετική στρατηγική εφαρμογής κάθε μίας από αυτές. Οι πρωτοβουλίες που η ad-hoc Επιτροπή θεωρεί ως προτεραιότητες για την Εθνική Στρατηγική είναι οι ακόλουθες:

I. Ευαισθητοποίηση του κοινού για τον χρηματοοικονομικό αλφαριθμητισμό μέσω στοχευμένων επικοινωνιών και διαφόρων εκδηλώσεων

Σε συνάρτηση με τον στρατηγικό στόχο της αύξησης της ευαισθητοποίησης σχετικά με τη σημασία του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού, η ad-hoc Επιτροπή προτείνει όπως η προσπάθεια γίνει γνωστή μέσω στοχευμένης επικοινωνιακής πολιτικής και μέσω της διοργάνωσης διαφόρων εκδηλώσεων. Η ενημέρωση από τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, η εισαγωγή Εβδομάδας ή Μήνα Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού, η διοργάνωση σεμιναρίων και διαγωνισμών σε θέματα που συνδέονται στενά με τον χρηματοοικονομικό αλφαριθμητισμό, αποτελούν μερικά παραδείγματα τέτοιων πρωτοβουλιών.

II. Προώθηση χρηματοοικονομικής παιδείας στη δημόσια εκπαίδευση

Τα σημερινά παιδιά θα αποτελούν σύντομα σημαντικό μέρος του μελλοντικού εργατικού δυναμικού, των αυριανών χρηστών των χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών και των ενεργών καταναλωτών κι επενδυτών.

Είναι επομένως σημαντικό η Πολιτεία να δώσει την απαιτούμενη προσοχή και να τους παρέχει τα κατάλληλα εφόδια, όσον αφορά χρηματοοικονομικές γνώσεις, πρακτικές και συμπεριφορές μέσω κατάλληλης χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης, όσο το δυνατόν νωρίτερα στη ζωή τους. Έτσι, με τη μετάβασή τους στην ενήλικη ζωή θα είναι σε θέση να λαμβάνουν ορθολογικές χρηματοοικονομικές αποφάσεις. Το Υπουργείο Παιδείας ήδη αναλαμβάνει σχετικές δράσεις στη δημόσια εκπαίδευση, σε μερικές περιπτώσεις με τη συνεργασία τρίτων φορέων, όπως ο Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου και το Junior Achievement Cyprus (βλ. Παράρτημα I).

Πέραν τούτου, η πρόταση Εθνικής Στρατηγικής θέτει ως προτεραιότητα την προώθηση της χρηματοοικονομικής παιδείας στο σχολικό ωρολόγιο πρόγραμμα, πέραν των ήδη προσφερόμενων μαθημάτων οικονομικής κατεύθυνσης.

II(α). Εισαγωγή υποχρεωτικού μαθήματος χρηματοοικονομικής παιδείας στη δευτεροβάθμια δημόσια εκπαίδευση

Στην πρότασή της, η ad-hoc Επιτροπή εισηγείται την εισαγωγή ανεξάρτητου, υποχρεωτικού μαθήματος στη δευτεροβάθμια δημόσια εκπαίδευση, ως την ιδανική λύση. Αυτό προκύπτει από τη διεθνή βιβλιογραφία αλλά και σχετικές έρευνες που αναδεικνύουν το πρόβλημα της έλλειψης χρηματοοικονομικής παιδείας στους νέους της Κύπρου. Συ-

γκεκριμένα, η Έρευνα της ΚΤΚ, η οποία έχει καλύψει ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα του πληθυσμού της Κύπρου, δείχνει ότι το έλλειμμα χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού είναι ιδιαίτερα μεγάλο σε άτομα που δεν διδάχθηκαν οικονομικά στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η ad-hoc Επιτροπή προτείνει όπως το έλλειμμα αυτό μειωθεί μέσα από μάθημα χρηματοοικονομικής παιδείας που να καλύπτει όλους τους μαθητές, ανεξαρτήτως κατεύθυνσης.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι η εισαγωγή μαθήματος χρηματοοικονομικής παιδείας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση έχει ήδη ξεκινήσει σε επίπεδο ιδιωτικών σχολείων μετά από πρωτοβουλία του Πανεπιστημίου Κύπρου και του CFA Society Cyprus. Μέχρι τη στιγμή σύνταξης της παρούσας Έκθεσης, τουλάχιστον 15 ιδιωτικά σχολεία από πέντε διαφορετικές επαρχίες (τα οποία αντιπροσωπεύουν περίπου τα 2/3 του μαθητικού πληθυσμού σε ιδιωτικά σχολεία) δεσμεύτηκαν επίσημα ότι θα προωθήσουν τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση από τον Σεπτέμβριο του 2022 στους μαθητές και μαθήτριάς τους. Ήδη ετοιμάστηκε το υλικό του μαθήματος και έγινε η εκπαίδευση των εκπαιδευτών. Το υλικό του μαθήματος ετοιμάστηκε από το Πανεπιστήμιο Κύπρου τόσο στην ελληνική όσο και στην αγγλική γλώσσα, και περιέχει ύλη αλλά και εργασίες που καλύπτουν 25 περίπου εβδομάδες, με μία περίοδο διδασκαλίας ανά εβδομάδα.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι έχει ήδη ολοκληρωθεί από τον εκπρόσωπο του ΥΠΠΑΝ σε συνεργασία με τους ακαδημαϊκούς-μέλη της ad-hoc Επιτροπής και συμφωνηθεί από τα λοιπά μέλη, η καταγραφή των εκπαιδευτικών στόχων και το αναλυτικό πρόγραμμα για το προτεινόμενο μάθημα στο δημόσιο σχολείο.

Η ad-hoc Επιτροπή θεωρεί την εισαγωγή μαθήματος χρηματοοικονομικής παιδείας στη δευτεροβάθμια δημόσια εκπαίδευση ως πρώτη της

σημασίας και έχει την άποψη ότι θα πρέπει να γίνει το συντομότερο δυνατό. Λαμβάνοντας υπόψη τις εγγενείς δυσκολίες και τις χρονοβόρες διαδικασίες οι οποίες απαιτούνται για την υλοποίηση ενός τέτοιου εγχειρήματος αλλά και τις ιδιαιτερότητες που έχουν να κάνουν με τον τομέα της παιδείας στην Κύπρο, η ad-hoc Επιτροπή προτείνει όπως δοθεί ένας συγκεκριμένος χρονικός ορίζοντας στα αρμόδια σώματα για τον προγραμματισμό της εφαρμογής των εν λόγω πρωτοβουλιών. Σ' αυτό το διάστημα θα πρέπει να γίνει η απαραίτητη προετοιμασία, μη εξαιρουμένης διενέργειας δράσεων σε πιλοτική μορφή όπως, για παράδειγμα, την εισαγωγή πιλοτικού μαθήματος στο σχολικό ωρολόγιο πρόγραμμα σε αριθμό σχολικών μονάδων.

II(β). Εισαγωγή της χρηματοοικονομικής παιδείας στα σχολεία, μέσω διαφοροποίησης της ύλης σε επιλεγμένα μαθήματα

Επιπλέον, η ad-hoc Επιτροπή εισηγείται τις διαθεματικές παρεμβάσεις, τόσο στην πρωτοβάθμια, όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση με την ενσωμάτωση χρηματοοικονομικών εννοιών σε υφιστάμενα μαθήματα. Τα διαθεματικά μαθήματα θα περιλαμβάνουν βασικές έννοιες (ή περιπτώσιολογικές μελέτες μέσω παραδειγμάτων) της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης σε υφιστάμενα μαθήματα, όπως τα Μαθηματικά, την Οικιακή Οικονομία κτλ.

III. Ανάλυση δράσεων για προώθηση της διαβίου μάθησης

Ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός θα πρέπει να προωθηθεί μέσω της διαβίου μάθησης, καθότι με τον τρόπο αυτό θα εξασφαλιστεί η χρηματοοικονομική επιμόρφωση όλων των ομάδων του πληθυσμού, με ιδιαίτερη έμφαση στις ξεχωριστές ανάγκες

της κάθε μιας και σε όλα τα στάδια της ζωής τους.

Οι πιο πάνω πρωτοβουλίες προϋποθέτουν τη συνεργασία με οργανώσεις που εκπροσωπούν συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού (οργανισμοί νεολαίας, γυναικείες οργανώσεις, συντεχνίες εργαζομένων, επαγγελματικούς φορείς και συλλόγους) για τη διοργάνωση εκπαιδευτικών σεμιναρίων και άλλων σχετικών εκδηλώσεων για τους νέους, τους εργαζομένους, άτομα εκτός της αγοράς εργασίας, τις γυναίκες και τα άτομα τρίτης ηλικίας. Παράλληλα η ad-hoc Επιτροπή προτείνει την αξιοποίηση προγραμμάτων της Αρχής Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού (ΑΝΑΔ) για τη χρηματοοικονομική επιμόρφωση των εργαζομένων και των ανέργων στην Κύπρο.

Η ad-hoc Επιτροπή επίσης προτείνει τη συνεργασία με τις τοπικές αρχές για τη δημιουργία θεσμών όπως ο Σύμβουλος Οικογενειακού Προϋπολογισμού, αλλά και την εισαγωγή της χρηματοοικονομικής παιδείας στα μαθήματα Ανοικτού Σχολείου που προσφέρουν διάφοροι Δήμοι στην Κύπρο. Ήδη έγιναν οι πρώτες επαφές για την έναρξη συγκεκριμένων πιλοτικών προγραμμάτων στα πλαίσια της πιο πάνω εισήγησης.

IV. Δημιουργία ιστοτόπου και εφαρμογής σε έξυπνες συσκευές (τηλέφωνα, ταμπλέτες)

Η ad-hoc Επιτροπή εισηγείται τη δημιουργία ιστοτόπου που θα περιλαμβάνει υλικό που σχετίζεται με τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση, καθώς και εργαλεία που θα βοηθήσουν το κοινό όσον αφορά στη λήψη χρηματοοικονομικών αποφάσεων.

Ο ιστοτόπος θα παρέχει εκπαιδευτικό υλικό και άμεση πρόσβαση σε πληροφορίες απαραίτητες για ένα άτομο πριν από συγκεκριμένες χρηματοοικονομικές αποφάσεις (δάνειο κατοικίας, επένδυση

στο χρηματιστήριο κτλ.). Θα συγκεντρώνει επίσης όλη την πληροφόρηση σχετικά με τις δράσεις που υλοποιούνται σε θέματα χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού.

Η πρόθεση της ad-hoc Επιτροπής για τον ιστότοπο είναι να χρησιμεύσει ως πλατφόρμα εξυπηρέτησης (one stop shop) για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση.

Επιπλέον, η ad-hoc Επιτροπή προτείνει τη δημιουργία εφαρμογής για κινητά τηλέφωνα ή ταμπλέτες, η οποία θα παρέχει στους χρήστες εύκολη πρόσβαση στις πληροφορίες που περιλαμβάνονται στον ιστότοπο.

V. Ενίσχυση των υφιστάμενων πρωτοβουλιών στην Κύπρο υπό τον συντονισμό του νέου οργάνου

Η ad-hoc Επιτροπή προτείνει την ενίσχυση υφιστάμενων πρωτοβουλιών ενίσχυσης του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στην Κύπρο, αλλά και την εισαγωγή νέων πρωτοβουλιών από ενδιαφερόμενους φορείς, υπό τον συντονισμό της επιτροπής που θα αναλάβει την υλοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής (βλ. Ενότητα 3.5).

VI. Ανάλυση δράσεων για εκπαίδευση των εκπαιδευτών

Η ad-hoc Επιτροπή θεωρεί ότι η σωστή κατάρτιση των εκπαιδευτικών και των λοιπών εκπαιδευτών, σχετικά με τις χρηματοοικονομικές έννοιες που θα πρέπει να διδάξουν, καθώς και τις μεθόδους που θα πρέπει να χρησιμοποιούν κατά τη διάρκεια των προγραμμάτων εκπαίδευσης/κατάρτισης, θα διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην επιτυχία των πρωτοβουλιών που θα υιοθετηθούν. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να ξεκινήσει συντονισμένη προσπάθεια

για κατάρτιση προγραμμάτων για την εκπαίδευση των εκπαιδευτών.

3.4 Πορεία υλοποίησης δράσεων και πρωτοβουλιών

Μετά την υιοθέτησή τους, οι εν λόγω πρωτοβουλίες θα πρέπει συνεχώς να επιβλέπονται ώστε να αξιολογείται η αποτελεσματικότητά τους, με στόχο την έγκαιρη ανίχνευση αδυναμιών και την διόρθωσή τους. Τα εμπόδια και οι προκλήσεις που αναμένεται να προκύψουν, όπως ενδεχόμενες διαφορετικές απόψεις ενδιαφερόμενων μερών, η εξασφάλιση αξιοπιστών και μακροπρόθεσμων πηγών χρηματοδότησης και ο επιμερισμός ευθυνών μεταξύ ιδιωτικών και μη κερδοσκοπικών ενδιαφερομένων, θα πρέπει να αντιμετωπίζονται λαμβάνοντας υπόψη επιστημονικά στοιχεία και διεθνείς βέλτιστες πρακτικές.

Η συγκεκριμενοποίηση και υλοποίηση των προτεινόμενων πρωτοβουλιών αναμένεται να τροχοδρομηθεί με τη δημιουργία μιας νέας θεσμοθετημένης επιτροπής που θα είναι φορέας υλοποίησης της Εθνικής Στρατηγικής (βλ. Ενότητα 3.5).

Σημειώνεται ότι η Κύπρος, με φορέα υλοποίησης την ΚΤΚ, έχει εξασφαλίσει χρηματοδότηση από τη Γενική Διεύθυνση Υποστήριξης Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων (DG REFORM)²¹ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την υλοποίηση των ακόλουθων δράσεων:

- α. Εκπόνηση νέας δειγματοληπτικής έρευνας σε πολίτες, με παγκύπρια κάλυψη
- β. Δημιουργία ιστοτόπου και εφαρμογής για έξυπνες συσκευές (τηλέφωνα, ταμπλέτες)
- γ. Εκπαίδευση των εκπαιδευτών για προγράμματα επιμόρφωσης που θα απευθύνονται σε ενήλικες

Προαπαιτούμενο για την χρηματοδότηση είναι η άμεση υιοθέτηση της Εθνικής Στρατηγικής από την Πολιτεία.

21. Η DG REFORM παρέχει βοήθεια στις χώρες της ΕΕ ούτως ώστε να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν μεταρρυθμίσεις ως μέρος των προσπαθειών τους για τη στήριξη της δημιουργίας θέσεων εργασίας και της βιώσιμης ανάπτυξης.

3.5 Διακυβέρνηση της Επιτροπής για την Εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής

Η ad-hoc Επιτροπή θεωρεί ότι οι εισηγήσεις στην παρούσα έκθεση αποτελούν ένα χρήσιμο εργαλείο για τη δημιουργία δυναμικής στην προσπάθεια προώθησης του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας στην Κύπρο. Η υλοποίηση όμως του έργου χρειάζεται συνέχεια και συνέπεια σε μακροχρόνιο ορίζοντα. Για τον σκοπό αυτό εισηγείται όπως μια νέα θεσμοθετημένη επιτροπή αναλάβει την εφαρμογή και υλοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής. Παράλληλα, για μια σύντομη μεταβατική περίοδο, προτείνεται όπως η παρούσα ad-hoc Επιτροπή λειτουργεί ως ομάδα συντονισμού και διαχείρισης μέχρι την ολοκλήρωση της θεσμικής δομής της νέας Επιτροπής. Η νέα Επιτροπή θα πρέπει να έχει την ευθύνη της εφαρμογής, του ελέγχου, αλλά και της αξιολόγησης της Εθνικής Στρατηγικής για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας στην Κύπρο. Η ακόλουθη πρόταση επικεντρώνεται στα βασικά χαρακτηριστικά της μορφής διακυβέρνησης της νέας Επιτροπής²². Οι τελικές αποφάσεις θα παρθούν μετέπειτα σε πολιτειακό επίπεδο²³. Οι λεπτομέρειες των επιχειρησιακών παραμέτρων που αναμένεται να κατευθύνουν τη διακυβέρνηση της Επιτροπής θα πρέπει να αποφασιστούν από την ίδια την Επιτροπή μετά τη σύσταση και λειτουργία της.

Η επιτροπή η οποία θα αναλάβει την υλοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής προτείνεται να ονομαστεί **Κυπριακή Επιτροπή για τον Χρηματοοικονομικό Αλφαριθμητισμό και Παιδεία (ΚΕΧΑΠ)** και στα αγγλικά **Cyprus Financial Literacy and Education Committee (CY-FLEC)**. Γίνεται εισήγηση όπως η

ΚΕΧΑΠ αποτελείται από τα ακόλουθα σώματα (βλ. Παράρτημα II):

(α) Διοικητικό Συμβούλιο

Θα είναι το ανώτατο όργανο στην ιεραρχία της ΚΕΧΑΠ και θα είναι υπεύθυνο για τον καθορισμό και επικαιροποίηση του μεσοπρόθεσμου και μακροπρόθεσμου οράματος και αποστολής, των προτεραιοτήτων της Στρατηγικής και την έγκριση των ετήσιων προγραμμάτων εργασίας μέσω του καθορισμού συγκεκριμένων δράσεων και πρωτοβουλιών.

Το Διοικητικό Συμβούλιο θα αποφασίζει, επίσης, για τον ετήσιο προϋπολογισμό της Εθνικής Στρατηγικής. Προβλέπεται να συνεδριάζει μία ή δύο φορές το χρόνο.

Η διάρθρωση και η λειτουργία του Διοικητικού Συμβουλίου θα καθορίζονται στο πλαίσιο ενός Μνημονίου Συναντίληψης και Συνεργασίας (Memorandum of Understanding) μεταξύ των εμπλεκόμενων θεσμών.

Πιο συγκεκριμένα, το Διοικητικό Συμβούλιο θα απαρτίζεται τουλάχιστον από:

- (i) την Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (ΚΤΚ)
- (ii) Υπουργεία, και συγκεκριμένα τουλάχιστον το Υπουργείο Οικονομικών και το Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας (ΥΠΠΑΝ)
- (iii) τις εθνικές Εποπτικές Αρχές, δηλαδή την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Κύπρου και την Υπηρεσία Ελέγχου Ασφαλιστικών Εταιρειών

Υπάρχει ομοφωνία μεταξύ των μελών της ad-hoc Επιτροπής και των επιστημονικών συνεργατών της ότι στο Διοικητικό Συμβούλιο θα πρέπει να συμμετέχουν εκπρόσωποι της ΚΤΚ, της κυβέρνησης και των εθνικών εποπτικών αρχών στο υψηλότερο επί-

22. Το προτεινόμενο οργανόγραμμα για την εν λόγω Επιτροπή ήταν το αποτέλεσμα διαβουλεύσεων μεταξύ των μελών της ad-hoc Επιτροπής και συζητήσεων με τους εξωτερικούς επιστημονικούς συνεργάτες.

23. Για υποβοήθηση της διαδικασίας, η τρέχουσα ad-hoc Επιτροπή προγραμματίζει να ετοιμάσει επιπρόσθετη έκθεση η οποία θα καταγράφει με περισσότερη λεπτομέρεια τις απόψεις της για όλα τα σχετικά ζητήματα της προτεινόμενης δομής, που θα υποβληθεί στην ΚΕΧΑΠ.

πεδο, δηλαδή ο Διοικητής της ΚΤΚ, οι Υπουργοί και οι επικεφαλής των Εποπτικών Αρχών.

Υπάρχει επίσης η δυνατότητα συμμετοχής άλλων δημόσιων οργανισμών στο Διοικητικό Συμβούλιο έχοντας υπόψη από τη μια την ανάγκη ύπαρξης επαρκούς αριθμού αρμόδιων αρχών που έχουν την κυριότητα του έργου και από την άλλη του ελάχιστου δυνατού αριθμού συμμετεχόντων στο Διοικητικό Συμβούλιο για λόγους αποτελεσματικότητας²⁴.

Προτείνεται όπως οι οργανισμοί που θα εκπροσωπούνται στο Διοικητικό Συμβούλιο να αποσπασουν προσωπικό πλήρους απασχόλησης²⁵ στην Κεντρική Τράπεζα για τους σκοπούς εργασιών της ΚΕΧΑΠ και αναμένονται ότι θα καταβάλλουν το κόστος που τους αναλογεί στα λειτουργικά έξοδά της. Προτείνεται όπως ο διαμοιρασμός των λειτουργικών εξόδων αποτελεί προϋπόθεση συμμετοχής στο Διοικητικό Συμβούλιο.

(β) Ομάδα Συντονισμού και Διαχείρισης

Το έργο της ΚΕΧΑΠ θα υποστηρίζεται από την Ομάδα Συντονισμού και Διαχείρισης που θα δραστηριοποιείται και στεγάζεται στην ΚΤΚ. Κύρια ευθύνη της θα είναι η παρακολούθηση και εκτέλεση του Στρατηγικού Σχεδίου που αποφασίζεται από το Διοικητικό Συμβούλιο καθώς και η διεκπεραίωση των καθημερινών εργασιών της ΚΕΧΑΠ.

Το εν λόγω όργανο θα απαρτίζεται αρχικά από τουλάχιστον πέντε μέλη προσωπικό πλήρους απασχόλησης (οι τρεις τουλάχιστον να είναι Λειτουργοί). Ο αριθμός στελεχών είναι ο ελάχιστος που υπολογίζεται ως επαρκής εφόσον ο στόχος είναι η εύρυθμη και αποτελεσματική εφαρμογή της Εθνικής

Στρατηγικής. Οι αριθμοί για το προσωπικό που αναφέρονται πιο πάνω είναι πολύ σημαντικοί και οι ελάχιστοι για την υλοποίηση τόσο των βραχυπρόθεσμων όσο και των μακροπρόθεσμων στόχων που έχουν συμφωνηθεί με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία χρηματοδοτεί το έργο στο πλαίσιο του Μέσου Τεχνικής Υποστήριξης 2022 του DG-REFORM, και έχουν επίσης περιληφθεί ως ορόσημα στο Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας²⁶.

Η Γραμματεία θα υποστηρίζει τη λειτουργία της Ομάδας Συντονισμού και Διαχείρισης και θα απαρτίζεται από ένα υποσύνολο των μελών προσωπικού πλήρους απασχόλησης της εν λόγω Ομάδας.

Οι Θεματικές Ομάδες Εργασίας θα συγκροτούνται μετά από απόφαση

του Διοικητικού Συμβουλίου και θα λειτουργούν για εξειδικευμένα θέματα, όπως π.χ. την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στη δημόσια εκ-

«η προτεινόμενη Εθνική Στρατηγική βασίζεται στη συνεργασία και τον συντονισμό μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων και των αρμόδιων οργανισμών»

παίδευση και στους χώρους εργασίας, θέματα ψηφιακών τραπεζικών συναλλαγών για τον ευρύτερο πληθυσμό, εκπαίδευση των ειδικών για οικονομικό προϋπολογισμό, κτλ.

Οι Θεματικές Ομάδες Εργασίας θα λαμβάνουν άμεσες κατευθυντήριες γραμμές από την Ομάδα Συντονισμού και Διαχείρισης, μέσω εντολής του Διοικητικού Συμβουλίου και θα προεδρεύονται από αντιπρόσωπους των εμπλεκόμενων φορέων (π.χ. αντιπρόσωπος του ΥΠΠΑΝ θα προεδρεύει της ομάδας εργασίας για τη χρηματοοικονομική παιδεία στα σχολεία). Οι Θεματικές Ομάδες Ερ-

24. Η προαναφερθείσα πρόσθετη έκθεση που θα ετοιμαστεί από την ad-hoc Επιτροπή μπορεί να θεωρηθεί και ως ένα έγγραφο σύγκρισης των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων της συμμετοχής διαφόρων οντοτήτων στη δομή διακυβέρνησης της ΚΕΧΑΠ, το οποίο θα εξεταστεί από τα πρώτα κύρια μέλη της.

25. Μια εναλλακτική λύση στην απόσπαση μπορεί να είναι η οικονομική συνεισφορά στην ΚΤΚ για την κάλυψη των εξόδων/απολαβών του προσωπικού που θα απασχολείται στο έργο.

26. Το Σχέδιο (Μηχανισμός) Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας είναι ένα προσωρινό εργαλείο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με στόχο την αντιμετώπιση των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων της πανδημίας του COVID-19, τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη διασφάλιση της ανθεκτικότητας της οικονομίας της ΕΕ, για διευκόλυνση των κρατών-μελών στην εξασφάλιση πόρων που θα τους επιτρέψουν την υλοποίηση μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων, συμβατών με τις προτεραιότητες της ΕΕ.

γασίας θα ενημερώνουν και θα ετοιμάζουν εκθέσεις για την Ομάδα Συντονισμού και Διαχείρισης σε περιοδική βάση.

(γ) Επιστημονική Συμβουλευτική Επιτροπή

Θα παρέχει εξειδικευμένες συμβουλές, μέσω ή σε συνεργασία με την Ομάδα Συντονισμού και Διαχείρισης, στο Διοικητικό Συμβούλιο και θα απαρτίζεται από μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας (πανεπιστήμια και εξωτερικούς επιστημονικούς συνεργάτες) που θα έχουν ερευνητική, διδακτική και συμβουλευτική εμπειρία με το θέμα του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και παιδείας, στο εξωτερικό ή στην Κύπρο. Παράλληλα, θα είναι υπεύθυνη για τον σχεδιασμό του εκπαιδευτικού υλικού, καθώς και την παρακολούθηση της διαδικασίας εκπαίδευσης των εκπαιδευτών. Το εν λόγω όργανο θα διορίζεται από το Διοικητικό Συμβούλιο. Δεδομένης της ανάγκης η ΚΕΧΑΠ να λαμβάνει την καλύτερη δυνατή υποστήριξη από εμπειρογνώμονες σε αυτό το εξειδικευμένο θέμα, οι θέσεις αυτές θα μπορούσαν να αμείβονται.

(δ) Ομάδα των Ενδιαφερόμενων Μερών

Θα συνεισφέρει με σχετική πληροφόρηση στην Ομάδα Συντονισμού και Διαχείρισης και θα απαρτίζεται από τα ενδιαφερόμενα μέρη που θα έχουν σχετική εμπειρία, την προθυμία και τη δυνατότητα να συνεισφέρουν ουσιαστικά, για παράδειγμα, στις διάφορες Θεματικές Ομάδες Εργασίας. Η φύση της συνεισφοράς των ενδιαφερόμενων μερών θα καθορίζεται από ένα κώδικα δεοντολογίας (σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ) ο οποίος θα υπογράφεται από το ενδιαφερόμενο μέρος/φορέα κατά την ένταξή τους στην Ομάδα.

Η συμμετοχή στην Ομάδα θα πρέπει να περιο-

ρίζεται σε οντότητες που έχουν αποδείξει την ικανότητά τους να συνεισφέρουν ουσιαστικά στην υλοποίηση της στρατηγικής ή έχουν τα μέσα και την προθυμία να το πράξουν στο μέλλον. Η σύνθεση της Ομάδας Ενδιαφερόμενων Μερών θα εξασφαλίζει ευρεία εκπροσώπηση της κυπριακής οικονομίας και κοινωνίας, ενώ παράλληλα σημειώνεται ότι για λόγους αποτελεσματικότητας ο αριθμός των συμμετεχόντων θα πρέπει να μην είναι υπερβολικός.

3.6 Χρηματοδότηση

Μία από τις κύριες προκλήσεις για την υλοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής αποτελεί η εξασφάλιση αξιόπιστων πηγών χρηματοδότησης σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Όπως διαφαίνεται από τις προτεινόμενες δράσεις η Επιτροπή που θα εφαρμόζει την υλοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής θα επμιστεί σημαντικό οικονομικό βάρος. Πέραν των δαπανών για επαρκή στελέχωση των αναγκαίων δομών που χρειάζονται για τη λειτουργία της, θα υπάρξει ανάγκη για σημαντικές λειτουργικές δαπάνες που σχετίζονται για παράδειγμα με εκστρατείες ενημέρωσης, διατήρηση ιστοσελίδας, προώθηση πληροφοριακού υλικού, αγορά υπηρεσιών για εκπαίδευση εκπαιδευτικών, συμβουλευτικές υπηρεσίες κτλ. Γενικότερα, θα πρέπει να υφίσταται μια κύρια πηγή βιώσιμης χρηματοδότησης για την διαχείριση και τον συντονισμό της Εθνικής Στρατηγικής. Οι οργανισμοί που θα ηγούνται της στρατηγικής αυτής θα αποτελούν την κύρια πηγή χρηματοδότησης, η οποία θα παρέχεται σε ισομερή βάση. Θα γίνεται, νοείται προσπάθεια για χρηματοδότηση και από άλλες πηγές, όπως για παράδειγμα Ευρωπαϊκά κονδύλια, μερικά από τα οποία αξιοποιήθηκαν από την ad-hoc Επιτροπή (βλ. Ενότητα 3.4).

3.7 Αξιολόγηση της Εθνικής Στρατηγικής

Η συστηματική παρακολούθηση και η αξιολόγηση της Εθνικής Στρατηγικής είναι απαραίτητη για την παροχή πολύτιμων στοιχείων για τη συνεχή βελτίωση των παρεμβάσεων και πολιτικών χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης, ενώ συμβάλλουν σημαντικά στη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητά τους (OECD, 2015).

Η ad-hoc Επιτροπή προτείνει όπως η Εθνική Στρατηγική και οι δράσεις της να αξιολογούνται και να επικαιροποιούνται σε προκαθορισμένα χρονικά διαστήματα, λαμβάνοντας υπόψη την αποτελεσματικότητά τους ως προς την επίτευξη των στρατηγικών στόχων αλλά και τις κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις στην Κύπρο.

4. Καταληκτικά Σχόλια

Η πρόταση της ad-hoc Επιτροπής για θέσπιση Εθνικής Στρατηγικής για την προώθηση του Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού και της Χρηματοοικονομικής Παιδείας στην Κύπρο αποτελεί ένα ολιστικό σχέδιο που φιλοδοξεί να γίνει η αφετηρία μιας συνεχούς και συνεπούς προσπάθειας ενδυνάμωσης των πολιτών στην Κύπρο μέσω των γνώσεων και δεξιοτήτων που απαιτούνται για την ενί-

σχυση της χρηματοοικονομικής τους ευημερίας. Η παρούσα Έκθεση είναι αποτέλεσμα ενδεδειγμένης μελέτης, η οποία βασίστηκε σε επιστημονικά ευρήματα από την Κύπρο, στη συμβολή και τις προτάσεις ειδικών και εμπειρογνομόνων εγνωσμένου κύρους στον τομέα του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού, στις κατευθυντήριες γραμμές του Διεθνούς Δικτύου Χρηματοοικονομικής Εκπαίδευσης του ΟΟΣΑ (ΟΟΣΑ/INFE) και έχει δομηθεί στη βάση βέλτιστων διεθνών πρακτικών. Η πρόταση λαμβάνει υπόψη το υφιστάμενο επίπεδο χρηματοοικονομικής παιδείας στην Κύπρο, τόσο σε ολόκληρο τον πληθυσμό, όσο και σε συγκεκριμένες ομάδες. Οι σημαντικές πρωτοβουλίες που αναπτύχθηκαν στο παρελθόν και υλοποιήθηκαν από διάφορους φορείς επίσης λήφθηκαν υπόψη.

Η προτεινόμενη Εθνική Στρατηγική έχει ως πρώτιστο μέλημα την ενδυνάμωση των πολιτών μέσω των γνώσεων και των δεξιοτήτων που απαιτούνται για την ενίσχυση της χρηματοοικονομικής τους ευημερίας. Η Πολιτεία και οι θεσμοί οφείλουν να αγκαλιάσουν και να υποστηρίξουν την εφαρμογή της Στρατηγικής αυτής, η οποία σύμφωνα και με διεθνείς εμπειρίες μπορεί να οδηγήσει σε βελτίωση της χρηματοοικονομικής ευημερίας των πολιτών και ιδιαίτερα των ευάλωτων οικονομικά ομάδων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Πρωτοβουλίες για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στην Κύπρο

Ο Πίνακας παρουσιάζει συνοπτικά τις πρωτοβουλίες που έχουν γίνει για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας στην Κύπρο. Περιλαμβάνει το είδος των πρωτοβουλιών, τις ομάδες-στόχους και τους εμπλεκόμενους φορείς. Εκτενέστερη πληροφόρηση παρουσιάζεται στην αγγλική έκδοση της Έκθεσης.

Ομάδες-στόχοι	Είδος πρωτοβουλίας	Εμπλεκόμενοι φορείς (αλφαριθμητικά)
Πληθυσμός	Σεμινάρια, διαλέξεις για την προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού	Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Κύπρου, Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου, Υπηρεσία Προστασίας Καταναλωτή, Πανεπιστήμιο Κύπρου
	Επιστημονικές εκδηλώσεις και συνέδρια για την ευαισθητοποίηση του κοινού	Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Κύπρου, Ένωση Οικονομολόγων Κύπρου, Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου, Πανεπιστήμιο Κύπρου, Σύνδεσμος Οικονομολόγων Καθηγητών Κύπρου ΟΕΛΜΕΚ, Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου, Banking, Risk and Intermediation Durham UK research centre, Chartered Institute for Securities & Investment, Cyprus Economic Society, Cyprus International Institute of Management, Cyprus Investment Funds Association, European Institute of Management and Finance, Invest Cyprus, Financial Wellbeing Institute
	Δημοσίευση ενημερωτικού υλικού (ενημερωτικά δελτία, πληροφορίες για οικονομικές συναλλαγές, και συμβουλές για διάφορες χρηματοοικονομικές αποφάσεις)	Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Κύπρου, Παγκύπρια Ένωση Καταναλωτών και Ποιότητας Ζωής, Υπηρεσία Προστασίας Καταναλωτή
	Πλατφόρμα ηλεκτρονικής εκμάθησης (eLearning)	CARET
	Εκπαιδευτικά Βίντεο	CFA Society Cyprus
	Εξειδικευμένο τμήμα ιστοσελίδας για επιμόρφωση του κοινού	Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Κύπρου
	Podcast για τα προσωπικά χρηματοοικονομικά	Κουμάντο στη τσέπη σου
Μαθητές Πρωτοβάθμιας / Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης	Προγράμματα χρηματοοικονομικής παιδείας σε μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης: «Η κοινότητά μας» και «Ξοδεύοντας έξυπνα»	Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου, Υπουργείο Παιδείας Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας, Junior Achievement Cyprus
	Προγράμματα χρηματοοικονομικής παιδείας σε μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: «Οικονομικά για την επιτυχία» και «Μαθητική Επιχείρηση»	Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου, Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας, Junior Achievement Cyprus

Ομάδες-στόχοι	Είδος πρωτοβουλίας	Εμπλεκόμενοι φορείς (αλφαβητικά)
Μαθητές Πρωτοβάθμιας / Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης	Παρουσιάσεις/διαλέξεις χρηματοοικονομικής παιδείας σε μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου, Πανεπιστήμιο Κύπρου, Σύνδεσμος Εγκεκριμένων Λογιστών Κύπρου, Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου, Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου, Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας της Κύπρου, CFA Society Cyprus, Junior Achievement Cyprus
	Εισαγωγή μαθήματος Χρηματοοικονομικής Παιδείας σε ιδιωτικά σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	Πανεπιστήμιο Κύπρου, CFA Society Cyprus, Junior & Senior School
	Δράσεις στο πλαίσιο του θεσμού Global Money Week σε μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκεια και Τεχνικές Σχολές)	Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας σε συνεργασία με την Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου και τα υπόλοιπα μέλη της ad-hoc Επιτροπής
Φοιτητές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Εισαγωγή μαθήματος Χρηματοοικονομικής Παιδείας/Προσωπικών Χρηματοοικονομικών σε πανεπιστημιακό επίπεδο	Πανεπιστήμιο Κύπρου, Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου
	Διαλέξεις σε φοιτητές	Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου, Σύνδεσμος Εγκεκριμένων Λογιστών Κύπρου, Πανεπιστήμιο Κύπρου, Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου
Νέοι	Εκπαιδευτικά Σεμινάρια	Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου, Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου
Γυναίκες	Ιστοσελίδα με σκοπό την ενίσχυση της χρηματοοικονομικής γνώσης των γυναικών	Queens of Money
Εργαζόμενοι	Σεμινάρια και προγράμματα κατάρτισης εργαζομένων	Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου, Υπηρεσία Προστασίας Καταναλωτή, Κυπριακό Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο, Σύνδεσμος Εγκεκριμένων Λογιστών Κύπρου, Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου, Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου
	Σεμινάρια επιμόρφωσης εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στο πλαίσιο του θεσμού Global Money Week	Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας, Financial Wellbeing Institute

Απόφαση Υπουργικού Συμβουλίου ημερομηνίας 28 Ιουνίου 2022 η οποία δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας στις 30 Σεπτεμβρίου 2022

Οι πιο κάτω Αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου εκδίδονται με δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας, βάσει της παραγράφου 4 του Άρθρου 57 του Συντάγματος.

Αριθμός 1204

Έκθεση της Ad- Hoc Επιτροπής για τη διαμόρφωση Εθνικής Στρατηγικής για την προώθηση του Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού και της Χρηματοοικονομικής Παιδείας στην Κύπρο.

Αρ. Απόφασης 93.301 της 28.6.2022

Το Συμβούλιο αποφάσισε:

- α) Να εγκρίνει την Εθνική Στρατηγική για την προώθηση του Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού και της Χρηματοοικονομικής Παιδείας στην Κύπρο.
- β) Να εγκρίνει το όραμα, την αποστολή και τους στρατηγικούς στόχους της υπό αναφορά Εθνικής Στρατηγικής, ως εξής:
- i) Όραμα: «Η ενδυνάμωση των πολιτών της Κύπρου μέσω των γνώσεων και των δεξιοτήτων που απαιτούνται για την χρηματοοικονομική τους ευημερία».
- ii) Αποστολή: «Η προώθηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας ανάμεσα στους πολίτες με στόχο να συμβάλουν στην αποτελεσματική διαχείριση των χρηματοοικονομικών τους πόρων και κατ'επέκταση στην ενίσχυση της χρηματοοικονομικής τους ευημερίας».
- iii) Οι στρατηγικοί στόχοι της Εθνικής Στρατηγικής αφορούν:
- (1) Την ευαισθητοποίηση των πολιτών σχε-

μικού αλφαριθμητισμού και της χρηματοοικονομικής παιδείας.

- (2) Την ενδυνάμωση των πολιτών, ξεκινώντας από τους νέους, με βασικές χρηματοοικονομικές δεξιότητες με σκοπό να διαχειρίζονται αποτελεσματικά τα προσωπικά ή οικογενειακά τους χρηματοοικονομικά για να βελτιώσουν τη χρηματοοικονομική τους ευημερία.
- (3) Την ευαισθητοποίηση των πολιτών σχετικά με την ανάγκη επαρκούς προγραμματισμού, σε θέματα ασφάλισης και συνταξιοδότησης.
- (4) Την ευαισθητοποίηση και ενδυνάμωση της γνώσης σχετικά με τη χρήση ψηφιακών χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών, καθώς και των ενδεχόμενων κινδύνων που αυτή ενέχει.
- γ) Να εγκρίνει τη σύσταση μιας θεσμοθετημένης Επιτροπής, η οποία θα αναλάβει την εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής, με την ονομασία Κυπριακή Επιτροπή για τον Χρηματοοικονομικό Αλφαριθμητισμό και Παιδεία (ΚΕΧΑΠ), η οποία θα απαρτίζεται από το Διοικητικό Συμβούλιο, την Ομάδα Συντονισμού και Διαχείρισης, την Επιστημονική Συμβουλευτική Επιτροπή, τις Θεματικές Ομάδες Εργασίας και την Ομάδα των Ενδιαφερόμενων Μερών. Προτείνεται όπως στο Διοικητικό Συμβούλιο της ΚΕΧΑΠ λαμβάνουν μέρος οι επικεφαλές των ακόλουθων τουλάχιστον οργανισμών:
- i) Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (Προεδρία του Διοικητικού Συμβουλίου).
- ii) Υπουργεία και συγκεκριμένα τουλάχιστον το Υπουργείο Οικονομικών και το Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας.
- iii) Εθνικές εποπτικές αρχές, δηλαδή, η Επι-

τροπή Κεφαλαιαγοράς Κύπρου και η Υπηρεσία Ελέγχου Ασφαλιστικών Εταιρειών.

- δ) Να εξουσιοδοτήσει τους Υπουργούς Οικονομικών και Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας όπως, σε συνεργασία με το Διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου, προβούν στις δέουσες ενέργειες για να ολοκληρωθεί η σύσταση της Επιτροπής σε θεσμοθετημένο σώμα, ούτως ώστε να ξεκινήσουν οι λειτουργίες της για εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής.
- ε) Να εγκρίνει την προσωρινή συνέχιση των δραστηριοτήτων της Ad-Hoc Επιτροπής, για μια χρονικά περιορισμένη μεταβατική περίοδο, μέχρι την ολοκλήρωση της δημιουργίας της αρμόδιας Κυπριακής Επιτροπής για τον Χρηματοοικονομικό Αλφαριθμητισμό και Παιδείας (ΚΕΧΑΠ) για την εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής.
- στ) Να εγκρίνει την υλοποίηση πρωτοβουλιών, που περιλαμβάνονται στην Εθνική Στρατηγική και έχουν εγκριθεί για χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και οι οποίες αφορούν τα ακόλουθα:
- i) Εκπόνηση νέας δειγματοληπτικής έρευνας σε πολίτες, με παγκύπρια κάλυψη.
  - ii) Δημιουργία ιστοτόπου και εφαρμογής για έξυπνες συσκευές.
  - iii) Εκπαίδευση των εκπαιδευτών για προγράμματα επιμόρφωσης που θα απευθύνονται σε ενήλικες.
- ζ) Να εξουσιοδοτήσει την ΚΕΧΑΠ να προχωρήσει στην εφαρμογή των υπόλοιπων πρωτοβουλιών της Εθνικής Στρατηγικής στη βάση των προτάσεων της Ad-Hoc Επιτροπής.

Βιβλιογραφία

- Andreou, Panayiotis C., and Sofia Anyfantaki, 2021, Financial literacy and its influence on internet banking behavior, *European Management Journal* 39, 658–674.
- Andreou, Panayiotis C., Sofia Anyfantaki, and Adele Atkinson, 2022, Financial literacy and financial resilience during the COVID-19 pandemic: Evidence from Cyprus. Working Paper (Cyprus University of Technology).
- Andreou, Panayiotis C., and Dennis Philip, 2018, Financial Knowledge Among University Students and Implications for Personal Debt and Fraudulent Investments, *Cyprus Economic Policy Review* 12, 3–18.
- Assenmacher, Katrin, Gabriel Glöckler, Sarah Holton, Peter Trautmann, Demosthenes Ioannou and Simon Mee, 2021, Clear, consistent and engaging: ECB monetary policy communication in a changing world. *European Central Bank Occasional Paper* No. 274
- Atkinson, Adele, and Flore-Anne Messy, 2012, Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study. *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions* No. 15
- Burke, Mary A., and Michael Manz, 2014, "Economic literacy and inflation expectations: evidence from a laboratory experiment." *Journal of Money, Credit and Banking* 46, no. 7, 1421-1456.
- Central Bank of Cyprus, 2021, "Results of the Central Bank of Cyprus survey on Financial Literacy in Cyprus".
- Central Bank of Cyprus, 2021, Introduction by the Governor of the Central Bank of Cyprus, Mr Constantinos Herodotou, in the Cyprus Economic Society seminar.
- Demertzis, M., M. Domínguez-Jiménez, and A. Lusardi, 2020, The financial fragility of European households in the time of COVID-19, *Policy Contribution 2020/15*, Bruegel.
- Haliassos, Michael, Thomas Jansson, and Yigitcan Karabulut, 2020, Financial literacy externalities. *The Review of Financial Studies* 33(2), 950-989.
- Kallenos, Theodosios, Andreas Milidonis, George Nishiotis and Stavros Zenios, 2022, Financial Literacy and Knowledge Spillover Effects, *Working Paper*.
- Klapper, Leora, Annamaria Lusardi, and Peter van Oudheusden, 2015, Financial Literacy Around the World: Insights from the Standard & Poor's Ratings Services Global Financial Literacy Survey - Responsible Finance Forum, *Standard & Poor's Ratings Services Global Financial Literacy Survey. Washington: Standard & Poor's*.
- OECD, 2015, National Strategies for Financial Education: OECD/INFE Policy Handbook, *OECD*.
- OECD, 2020, OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy.
- OECD, 2021, A National Financial Literacy Strategy for Austria.

